

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Museumsinspektør P. Laursen, Bangsbo, i det store udstillingslokale fra bestættelsestiden. Han står ved siden af en Oerlikon luftværnskanon. Museumsindvielsen foregik den 4. maj og omtales side 55.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp I henhold til fondens fundats rettes til fondens formand, general F. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.

Henvendelse ang. ferie hjemmet på Kegnæs rettes til skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men i øvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens paragraf 14 skal de midler, fonden har stillet til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. - Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres far ville have givet dem, hvis han var blevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande - og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: General Fl. B. Larsen, Kongstedgården, 4293 Dianalund.

Tlf. (03) 56 02 07.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Kasserer: Bankprokurist Olav Holst, Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.

Tlf. (01) 62 77 80

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg.

Tlf. (06) 81 07 09.

Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen,

Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup. Tlf. (01) 61 18 91.

Den øvrige bestyrelse består af:

Skræddermester Povl Brandt
Glerupvej 19, 2610 Rodovre
Tlf. (02) 91 13 72

Overlærer Preben Feddersen
Caroline Amalievej 11
5874 Lundeborg, Hesselager
Tlf. (09) 25 14 77

Overpostbud E. Holger Grome
Tårnby Torv 24, 2770 Kastrup
Tlf. (01) 50 33 86

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslæt
Tlf. (04) 44 76 04

Rektor Paul Holt
Præstevangsvej 35, 8210 Århus V
Tlf. (06) 15 48 05

Direktor G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Oberst K. Kjeldsen
Rollosvej 3, 5200 Odense V
Tlf. (09) 16 86 03

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Arkitekt Ove Chr. Lembcke
Brodregade 19, 8900 Randers
Tlf. (06) 42 51 30

Kontorchef O. Olesen
Leonorasvej 8, 9000 Hassersis, Aalborg
Tlf. (08) 18 04 51

Redaktør Johs. Rasmussen
Omkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Provst Poul Riis
Herrestræde 1, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 52 05 33

Solveig Skjøtt
Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. (02) 48 56 74

Fhv. justitsminister Knud Thestrup
Rosenvængets allé, 10.3, 2100 Kbh. O
Tlf. Obro 41 72

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 6 numre årligt.
(De lige mdr.).

ABONNEMENT

Bengtasevej 6, 2900 Hellerup.

HE 77 80

Giro 9 31 54 54

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes lettest og hurtigst ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

ANNONCER

Chr. Winthers Vej 1,

8600 Silkeborg

(06) 81 07 09.

Ved indbetaling af gaver benyttes girokonto nr. 6 45 30 58.

REDAKTION

Johs. Fosmark

(ansvarshavende)

Chr. Winthers Vej 1,

8600 Silkeborg.

(06) 81 07 09.

Frode Toft,

St. Kongensgade 63,5,

1264 København K.

(01) 15 59 57.

INDHOLD:

Indvielse i Bangsbo	55
Forårsmild 4. maj-dag	56
Theresienstadt - skildret af 14-årig	60
Hannover-Stöcken Gruppen .	62
Kammeraternes Hjælpefond .	64
Historien bag et billede	65
Foreningerne	66-72
Sammenslutningen	66
De erhvervshæmmede	66
Gestapofangerne	67
Hannover-Stöcken	68
Neuengamme	69
Sachsenhausen	70
Runde dage	72
Mindeord	73
Kollegierne	74
Flugten fra Horserød	75

De efterfølgende numre af vort blad udkommer 15/8, 15/9, 15/10 og 15/12. Stof fremsendes 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 3

JUNI 1978

32. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af dansk fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen . Landsforeningen
Gestapo-Fangerne . Hannover-Stöcken-gruppen . Horserod-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra
Neuengamme . Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Museumsindvielse den 4. maj i Bangsbo

*Man husker både frihedskampen, civilbefolkningen og
de danske søfolk*

I den gamle herregård Bangsbo i Frederikshavn er der nu indrettet en museumsafdeling for besættelsestid og frihedskamp. Det skyldes dels landsdelens centrale placering i frihedskampen og dels, at man allerede disponerede over en betydelig samling.

Nu har de øvrige museer i Nordjylland i vid udstrækning deponeret deres samlinger i Bangsbomuseet, således at Bangsbo har fået tildelt minderne fra besættelsesårene og derved fået en enestående afdeling for besættelsestiden.

I montre og stande præsenterer Bangsbo en imponerende samling af minder fra krigsårene. Våben, sabotagemateriale, miner, uniformer, illegale blade, fladskærme m.m.

Museet er inddelt i fem afdelinger, en for hvert besættelsesår.

320 kvadratmeter udstillingsplads, men en trediedel af materialet er dog stadig i magasin

Udstillingen kunne endda være blevet endnu mere omfattende end tilfældet er, hvis ikke der havde været lokalemæssige begrænsninger. På trods af, at udstillingen dækker 320 kvadratmeter, må 30 procent af Bangsbomuseets effekter fra besættelsen stadig ligge på magasin. Alligevel er der tale om en betydelig udvidelse af Bangsbos besættelsestidsudstilling, idet man hidtil kun har kunnet vise 5-10 procent.

Udstillingen er nu mindst lige så interessant som det, man kan opleve på Museet for Danmarks Frihedskamp i København. Måske mere interessant, fordi udstillingen på Bangsbo lægger stor vægt på at beskrive civilbefolkningens

kår under krigen. Det samme gælder de danske søfolks rolle og den betydning, danske i allieret tjeneste udgjorde.

Indretningen af den sidste staldlænge til museet er bl.a. blevet muliggjort gennem et kommunalt tilskud på 165.000 kr. Der er ikke blot blevet skabt et fornemt museum. Der er også blevet midler til et særligt lokale for undervisning af skolebørn, ligesom der er et hvilerum for publikum. I samarbejde med skoleinspektør B. Holdt Madsen har museet udarbejdet opgavesæt for skoler. Holdt Madsen har også været

med til at udvælge de avisforsider, der i form af placher bl.a. fortæller om, hvordan nazismen kunne opstå. Der er taget kopier af 150 kilo aviser hentet på pressemuseet i Århus.

Farligst at støtte uretten

Den 4. maj blev museets nye afdeling indviet i overværelse af mange tidligere modstandsfolk.

Formanden for museet Karen Andersen bød velkommen

Forkælede danskere trænger til at komme her

Borgmester Villy Christensen sagde bl.a.: - Nutid og fremtid gror frem af fortiden. Forkælede danskere trænger til at blive konfronteret med denne fortid.

Formanden for Frihedsfonden Jørgen Kieler udtrykte beundring over det nye museum.

Fra museumsindvielsen i Bangsbo ved Frederikshavn den 4. maj. Fra venstre ses: Fru Karen Andersen (bestyrelsesformand), skoleinspektør B. Holdt Madsen (kasserer), Holger Jacobsen (bestyrelsesmedlem), Peter Laursen (museumsinspektør), Harald Jørgensen (kriminalkommisær, byleder i Frederikshavn under besættelsen), Villy Christensen (borgmester) og Frode Jakobsen.

og Else Orbesen lykønskede på amtets vegne og sagde, at der her er skabt mulighed for undervisning om besættelsestiden.

Som repræsentant for den vendsysselske modstandsbevægelse talte provst P. Westergaard-Nielsen, der mindede om den frygtelige tanke, der lå bag nazismens motto om, at den, der har magt, også har ret.

På nordjyske museumsfolks vegne bragte Palle Friis en hilsen og sagde, at det er vigtigt, at vi fortæller sagligt og konkret om tingene og ikke blot skaber romantik.

Hovedtalen holdtes af Frode Jakobsen. Han sagde:

- Det er længe siden. En ny generation er kommet til. Vi kan ikke forlange, den skal forstå det, der skete. Det er knapt nok, vi selv kan holde det levende og klart.

DEN TID var forskellig fra alt, før og siden. De år 1940-45 var noget helt for sig. Det vil de altid blive ved med at være. Men de må ikke blive en parentes, som vi sjældent tænker på. En parentes, som antager forvrængede former. Historien skal tale til os. Lære os.

Jeg håber, at vi aldrig skal opleve det samme og spørge os selv: Hvordan var det nu, vi gjorde dengang?

Hvordan skaffede vi falske papirer? Hvordan fandt vi dækkadresser til folk under jorden? Hvordan var det, vi i et land med fjendtlige soldater lærte folk at bruge sprængstof eller at skyde? Vi havde jo ikke forstand på det selv - til at begynde med.

DIREKTE skulle vi helst aldrig få brug for det igen. Alting ville jo alligevel være anderledes. Når det drejer sig om teknik. Men der er en kerne, som skulle blive ved at være der.

Det ville være kærligheden til vort land, til vort folk. Det er sådan nogle store ord, som vi er lidt generte ved at bruge, i hvert fald i fredstid. Det er jo det besynderlige: vi bilder os vel ikke ind, at vi er klogere eller mere retfærdige end andre. Det er der vist heller ikke grund til.

MEN vi er et folk. Vi tænker ikke over det til daglig, vi spilder måske endda hasard med det. Men i visse situationer står det pludselig klart for os: Vi er danskere. Og vil blive ved med at være danskere. Ingen skal komme og kommandere med os: Rechts um! Links um!

Det blev levende for mig, dengang de kom og ville kommandere med os. Og som det gik mig, gik det titusinder. Det var ikke stort, vi kunne udrette. Men vi kunne redde os selv. Ingenting er så farligt for et folk, som hvis det støtter det, alle er enige om er uret.

Det er det, vi skal give videre. Ikke illegal teknik. Det vil være forældet. Og forhåbentlig bliver der aldrig brug for illegal teknik. Men ånden - den vil der være behov for altid.

VI ER DANSKERE, et folk. Det var den ene erfaring. Der var også en anden: Folkestyret - det at kunne sige sin mening - noget, der havde været selvfølgelig - det blev pludselig noget skønt og stort.

Vi skælder tit ud over vort politiske liv i

dag. Jeg synes også, der er grund til det. Partierne har været eller er i opløsning. Vi var også kritiske mod de politiske partier i trediveerne. Også dengang var der grund til det.

Men én ting ville vi ikke have forbudt: at det skulle være forbudt at dele sig op i partier. Efter anskuelser.

Der er grund til at huske - det at være et folk, at høre til et folk, er en del af det at være et menneske.

DET KAN MAN IKKE være abstrakt. Vi er danskere, en del af en helhed, et folk med dets sprog og dets kæde af minder.

Og friheden. Vi kan skælde ud over det lave niveau i den politiske debat. Men: det er kvælningsdøden for ånden, hvis hver enkelt ikke kan sige sin mening.

VI SKAL HUSKE, blive ved med at huske. Ikke for at dyrke os selv, som nogle bilder sig ind. Hvordan husker vi? Vi, som var med, er måske trætte af at snakke om det. Og de andre er måske endnu mere trætte af at høre på os. Desuden vil vor røst jo snart forstumme.

Derfor er det en værdifuld sag, at nogle har bygget dette museum fra modstandskampen her i det nordlige Jylland. Jeg er jo nordjyde selv og føler en særlig tilknytning.

Lad denne samling blive ved at stå her og tale sit tavse sprog til kommende generationer, når vi andre ikke kan snakke mere.

Kammeraternes Hjælpefond og Pigtraad-Gestapofangen var repræsenteret ved museets åbning af kontorchef O. Olesen, Aalborg.

Forårsmild 4. maj-dag

4. maj-dagen i Ryvangen i skønt forårsvejr

4. maj-dagen i Ryvangen var begunstiget af det skønneste vejr, så blomster og træer fremtrådte i deres allermest tiltalende skikkelse.

Mange besøgende indfandt sig allerede tidligt på dagen, og kl. 10 gik skolebørnene fra Bispebjerg skole i lag med at lægge blomster på hver enkelt grav. Buketterne var i blå, hvidt og rødt og lyste godt op i Mindelunden. De var i år anført af deres lærerinde fru Lis Sjøholm.

Om aftenen kl. 19 tog fanevagnerne fra De Erhvervshæmmede opstilling ved fællesmonumentet, ved pergolaen, ved pelotonerne og ved kz-fangernes grave. Projektøren tændtes på fællesmonumentet, og blæserne spillede skønt under ledelse af Willer Rasmussen. De efterfulgtes af Zahles Skoles Kor under ledelse af Minna Hess-Thaysen. Koret sang endnu bedre end sidste år.

Mange tusinder fandt vej til Ryvangen, selv om helligdagene og det gode vejr trak i mange med henblik på ophold i sommerhusene.

Skolebørnene klar til at lægge blomster i Mindelunden. Forrest står deres lærerinde fru Lis Sjøholm.

At være dansk betyder at have fædrelands-kærlighed

Det gav myrekryb, og jeg krummede tæer, da jeg i TV hørte, hvordan mange danske i dag opfatter det at være dansk. Ordene faldt den 5. maj på Skamling. De blev sagt af distriktsleder Jørgen Poulsen. Det danske Hedeselskab, Vejle, der talte ved modstandsbevægelsens mindehøjtidelighed ved klokkestabelen.

Jørgen Poulsen, der lagde en krans ved mindesmærket på regionens vegne, henviste i sin tale til den række udsendelser, der netop har været i det danske fjernsyn om det at være dansk.

- Vel ved jeg, at det nu er 33 år siden, vi oplevede befrielsen, og at det i dag kun er en tredjedel af den danske befolkning, der kan have en virkelig erindring om de onde år.

Alligevel er det tragisk at høre, hvordan mange i dag ser på det at være dansk. Jeg blev chokeret over meget af det, der blev sagt. Man kan tilgive de unge, der ikke kan vide noget om besættelsen, og i øvrigt ofte gav de bedste svar.

Men hvad med de midaldrende og de ældre, der afslørede sig selv. Jeg sagde under udsendelserne gang på gang til mig selv: Er det virkelig så galt? Er det mig, der har taget fejl? Skal jeg gå rundt med en dårlig samvittighed. Jeg tror det ikke, og jeg har aldrig troet det. At være dansk betyder at have fædrelandskærlighed. Der er ikke tale om ond nationalisme, men om rigtig kærlighed og tro på ansvaret for at bevare den arv, vi har fået.

De, der deltog i frihedskampen, kendte det. De var alle klar over, hvad det kunne koste dem. Det drejede sig om at være eller ikke være dansk. Vi stod dengang over for et system, der var så udansk som noget. Vi er måske nok af og til mærkelige og lidt egoistiske, men ét blev helt rigtigt sagt i TV-udsendelserne: Vi har en egen evne til at tilpasse det, vi får udefra til vor egen verden.

VI SKAL FORTSAT MARKERE BEFRIELSEN

På en dag som denne spørger vi også os selv, om vi skal blive ved med at mødes her for at minde vore faldne. Jeg tror, vi skal gøre det, som vi også minde de slesvigske krige.

EN FRIVILLIG KAMP

Modstandskampen var noget andet end en krig. Det var en frivillig kamp med livet som

Børn kan lide blomster, og Ryvangen har brug for masser af blomster.

indsats. Derfor skal vi stadig mindes dem, der gav deres liv for vor frihed. De vidste, hvad der ventede dem, og det må være vor opgave at sikre dette mindesmærke ud i al fremtid. Det er en national opgave, som ikke må glemmes, når de aktive fra dengang er borte.

I højtideligheden deltog i år også et kontingent af frivillige fra det danske hjemmeværn. Repræsentanterne for modstandsbevægelsen i Region III har truffet beslutning om, at den til enhver tid værende chef for hjemmeværnet i regionen fremover skal have sæde i mindsparkens bestyrelse. Oberst H. Balslev Ishøj, Haderslev, er derfor indtrådt i komiteen.

Det kan i øvrigt nævnes, at også Kolding Byråd lagde krans. Blandt de tilstedeværende sås bl.a. amtsborgmester Erik Jessen,

Der lægges blomster foran Fællesmonumentet i Ryvangen.

Aabenraa. Højtideligheden blev indledt og afsluttet af formanden for regionsstyrelsen, bankdirektør Sv. Hoffmann, København-regionens daværende sabotagechef med dæknavnet Hans.

Minde-gudstjeneste

Ved mindegudstjenesten i Haderslev Domkirke fredag den 5. maj klokken 10 i anledning af 33 års dagen for Danmarks befrielse prædikede domprovst O. C. Lindegaard. Chefen for Slesvigske Fodregiment, oberst F. Gotthardsen, der er garnisonskommandant i Haderslev, bad indgangsbeden og læste navnene op på de danske soldater, der bl.a. faldt under kampene den 9. april 1940, og læste navnene op på regimentets faldne. Domorganist Svend Prip sad ved orglet.

Hæderstegn uddelt

Der var lys i vinduerne 4. maj i Parolesalen på Bülow's kaserne i Fredericia, hvor Hjemmeværnets faste støtter garneret med ungt blod fejrede befrielsen.

Årsagen til sammenkomsten var uddelingen af hæderstegn til hjemmeværnsfolk og lotter.

I ekserserhuset på Bülow's kaserne holdtes paraden, der indledtes med, at luftmeldekorpsets orkester fra Kolding spillede frihedssangen, hvorefter major K. Nisted uddelte hæderstegn.

FRIHED KOSTER SIN PRIS

På Randbøl kirkegård (i Egtved kommune) ligger flere engelske og canadiske flyvere begravet. Og her holdtes mindegudstjeneste den 5. maj. Landbefolkningen, hjemmeførsværnet som den bl.a. er, møder pænt op hver år. Mindesmærket på billedet er for disse flyvere.

Randbøl kirke var også i år fyldt til sidste plads ved mindegudstjenesten 5. maj med påfølgende kransnedlægning fra soldaterforeninger og Hjemmeførsværnet på de faldnes grave på Randbøl kirkegård.

Valgmenighedspræst Johs. Lumholt, Ølgod, tidligere Bøvlingbjerg, der selv har gjort modstandskampen og senere hjemmeførsværnstjenesten med, prædikede i kirken og talte først ved gravene og siden ved mindesamværet i Nørup Sognegård.

Præsten sagde i sin prædiken i kirken bl.a., at frihed koster sin pris. Frihed får man ikke uden kamp, og der må fortsat strides for bevarelse af friheden.

I besættelsesårene lærte vi et og andet. Om os selv. Og om nogle af vore medborgere. Vi fik i mange tilfælde rivedet vore anskuelse angående nogle medborgeres holdning. Der kunne være tale om en glædelig overraskelse, når det konstateredes, at personer, hvis fortid måske kunne berettige til tvivl om dansk sindelag, afslørede solidt dansk tilhørsforhold og offervilje, om det så gjaldt livet.

Men der kunne også være tale om sorg og skuffelse, når danske borgere kunne gå de fremmedes ærinde mod danske interesser, sagde Johs. Lumholt, som understregede alvorren i også vore

dages situation, hvor der næsten dagligt meldes om hændelser, der har meget til fælles med besættelsen af Danmark i de fem år.

Vi kan ikke vide hverken dag eller time for noget sådant, men vi kan i hvert fald ikke føle os sikre derimod, og vi kan betragte Israels skæbne, om vi vil lære af historien, for dette land har gennem århundreder ført en omtumlet skæbne, og det israelske folk mindes dagligt om, at det koster sin pris at kæmpe for frihed til eksistens.

Vi mindes de, der faldt for os. Måtte vi være deres offer værd, sluttede præsten, som efter gudstjenesten gik forrest til gravene med de smukke kranser.

DEN VESTLIGE VERDEN ER I EROBRINGSROLLEN

Ved et velbesøgt møde den 4. maj på Balle Fri- og Ungdomsskole talte højskoleforstander Frederik Christensen, Vrå, i anledning af mindet om den 4. maj 1945, da de tyske styrkers kapitulation medførte Danmarks befrielse efter fem års tysk besættelse.

SAMFUNDSGODER ER IKKE NOGET SELVFØLGELIGT

Taleren sagde indledningsvis, at han følte det beklageligt, når f.eks. dansk ungdom i vore dage er tilbøjelig til at opfatte samfundsgoder som noget selvfølgeligt, og som noget, man ikke skal have behov at virke for, men som man i velfærdsstaten simpelt hen har krav på som en menneskeret.

- Så let er det i virkeligheden slet ikke, og når vore dages ungdom har så let ved at opfatte enhver form for livsgoder som noget absolut selvfølgeligt, kan det hænge sammen med den omstændighed, at samme ungdom faktisk kun har været vidne til den rovdrift på bl.a. naturens reserver, som er udtryk for vore dages adfærd fra de hvides side. Især den del af klodens beboere, der repræsenterer »den vestlige verden«, udfolder sig i vore dage i erobrerens rolle, og her udnyttes både videnskaben og den avancerede teknik i mulig udstrækning og uden skrupler.

Mennesket tillader sig angående samfundshusholdningen at tage, hvad der kan tages og hvor det er muligt, sagde taleren, som derpå gav nogle eksempler på, hvordan særlige situationer kan opstå og medføre, at lige så særlige personer kan få afgørende indflydelse på samfundsforholdene for i hvert fald nogen tid.

Her pegede Frederik Christensen på general Charles de Gaulle i Frankrig, der var og blev en ener. I mange år forkæret af det franske folk til den stund, da landets nød var så stor, at befolkningens flertal så sig nødsaget til at give de Gaulle en uindskrænket magt ved en folkeafstemning.

Charles de Gaulle skabte faktisk alene vore dages Frankrig og forblev ved magten til han en dag ikke længere kunne samle stemmerne, og så vendte hjem til sin hjemby.

Fiskerne kunne ikke holde Anker Jørgensen borte fra lysfesten

På trods af de bornholmske fiskere var sejlet til København for at demonstrere mod erhvervets vilkår og krævede at få statsministeren i tale, rejste Anker Jørgensen til Haderslev for at holde hovedtalen ved 4. maj-festen.

- Det er ikke mit ministerium, sagde Anker Jørgensen. - Og jeg ville ikke bryde mit løfte om at komme til Haderslev. I øvrigt handler fiskerne mod deres egen organisation, knyttede statsministeren til.

- Det er tankevækkende, at de to nationer, Tyskland og Frankrig, der tørnede sammen i 1870, i 1914 og igen i 1939, har dannet ryggraden i opbygningen af det ny Europa, sagde Anker Jørgensen. - Vi har værdier, der er så rodfæstede, at vi trygt kan kræste os ud i et samarbejde med andre lande og andre folk. Det er noget, man inderst inde forstår her i Sønderjylland. Her er det ikke nogen ny erfaring, at man godt på samme tid kan være front og bro.

Anker Jørgensen sluttede:

- Udviklingen har stadig en risiko i sig. Vi må håbe og arbejde for et frit Danmark og et frit og fredeligt Europa. God 4. maj!

Oberst F. Gotthardsen gav i sin velkomst til lysfesten en af forklaringerne på, hvorfor netop denne fest er blevet så stor en tradition: - Her har alle lov til at være med og uden at være forpligtet til nogen side. Det er nok, blot som dansk mand eller kvinde at have trangen til at være med i det fællesskab, som lysfesten i rigt mål byder på, og som vi her i Sønderjylland stadig har behov for.

Borgmester H. C. Carstensen talte i sin afslutningstale om de negative tendenser i tiden:

- Vi ræsonnerer over fortiden, beklærer os for nutiden og skælver for fremtiden, men vi må kæmpe for at få skuden vendt. Vi må have tiltro til en positiv fremtid i demokrati og samarbejde.

- Tak, fordi I kom her i aften, sluttede borgmesteren.

Nyt om hædersgaven

Folketingsmand Kr. Albertsen, der tidligere var formand for Folketingets socialudvalg, har ved et møde i København oplyst, at der nu er gode udsigter til en forhøjelse af hædersgaven, der kan ventes forhøjet fra 1800 kr. årlig til 3000 kr. årlig. Meddelelsen er dog endnu ikke officielt bekræftet.

FRIHEDSFONDEN MÅ SELV HENVENDE SIG

Først når Danmarks Frihedsfond selv henvender sig om spørgsmålet, vil socialminister Eva Gredal overveje at tilføre fonden økonomiske midler, så fonden kan fungere ud over 1980. Det er hidtil ikke sket, oplyser socialminister Eva Gredal i et svar til folketingsmedlem Yvonne Herløv Andersen (CD).

Frihedsfonden har planlagt at ophøre med sin virksomhed i 1980. Indtil 1970 blev fondens virksomhed udelukkende finansieret af private midler. Siden er der ydet et årligt statstilskud, der nu udgør 1,25 million kr. om året.

FRA TÆNKEBOKSEN

En klog mand har engang sagt:

For penge kan man købe:

*En seng, men ikke søvn,
bøger, men ikke kløgt,
mad, men ikke appetit,
pynt, men ikke skønhed,
et hus, men ikke et hjem,
medicin, men ikke sundhed,
luxus, men ikke kultur,
fornøjelser, men ikke lykke,
en kirke stol, men ikke himlen.*

RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX
RANK XEROX

stribevis af kopier

Rank Xerox A/S
Borupvang 5
2750 Ballerup
Telefon 02-65 44 44

Xerox og Rank Xerox er registrerede varemærker for Rank Xerox Ltd

14-ÅRIG SKILDRER EMNET THERESIENSTADT

Indmarch i Theresienstadt.

Theresienstadtforeningen udskrev i 1977 en stilekonkurrence blandt eleverne på den jødiske Carolineskole. Stilene skulle handle om Theresienstadt. Vinder af konkurrencen blev Eli Silbermann, og det er bemærkelsesværdigt, at ingen af hans forældre var i Theresienstadt, så stilen har krævet et stort forberedelsesarbejde med at læse om Theresienstadt og tale med ældre, der har været der.

STILEN OM THERESIENSTADT

Fra besættelsen 1940 til oktober 1943 havde man i Danmark ikke mærket noget til jødeforfølgelser, som man havde i andre besatte lande. Det var først fra oktober 1943, man også mærkede det i Danmark. Heldigvis gik det ikke så slemt for de danske jøder, som det gjorde for de fleste af Europas jøder. På grund af en usædvanlig hjælpsomhed fra den danske befolkning nåede de fleste danske jøder at flygte til Sverige inden tyskernes razzia begyndte.

500 FØRT FRA DANMARK TIL THERESIENSTADT

Omkring 500 af Danmarks ca. 6.000 jøder blev dog desværre fanget og ført til KZ-lejren Theresienstadt, 60 km fra Prag.

Fredag den 8. oktober om aftenen - altså et par dage efter ankomsten til Theresienstadt - indledtes årets største helligdag, Jom Kipur (forsøningsdagen). De, der ved, hvad Jom Kipur betyder for os jøder, ikke kun de ortodokse, men for alle, vil kunne forstå, at det var frygteligt trist at stå og bede på gangen og som fanger bag pigtråd, og hvor nogle ikke vidste, om deres familie levede, eller hvor de befandt sig, eller om de var på vej til The-

resienstadt.

150 NÆRGÅENDE SPØRSMÅL

Tirsdag den 12. oktober skete der noget igen, og det var en meget stor omvæltning i tilværelsen. En stab af jødiske kontorfolk kom med skemaer, som man måtte udfylde. Man måtte opgive alt, hvad man ejede hjemme. Der var 150 spørgsmål, der skulle besvares. Spørgsmålene gjaldt penge, smykker, (både hjemme og i banken), tøj, støvler, skjorter, lommeterklæder, fotografier, vaser, lamper, spisekammerets indhold, kort sagt: gøre rede for alt, selv ubetydelige ting, der fandtes i de forskellige hjem. Hensigten var god nok, tyskerne var interesseret i at tage det, som var blevet hjemme. De havde allerede taget det, der var bragt med.

Det var et stort og besværligt arbejde, der varede fra tidlig morgen til sent om aftenen.

AF THERESIENSTADTS HISTORIE

Den 4. december 1941 kom den første transport på 1.000 mand, alle unge og arbejdsdygtige, og som fik betegnelsen AK - Aufbau-Kommando. Og så kom transporterne slag i slag. Til slutningen af året 1941 var der kommet 6-7000 jøder til Theresienstadt. De blev anbragt i nogle af militærets forladte kaserner. Der var strengt udgangsforbud, da der stadig var ikke-jøder i byen, og de måtte ikke blandes med jøder. Ægtefæller kunne ikke se hinanden i ugevis og vidste heller ikke noget om hinandens skæbne.

MÅTTE I FLERE MÅNEDER SOVE PÅ STENGULV

Boligforholdene var forfærdelige, store

kasernerum, hvor der ingen senge var, end ikke stole og bænke. Man måtte i flere måneder sove på stengulv, indtil man fik fat i træuld, som hjalp på den værste kulde fra stengulvet. Man kunne ikke fyre, der fandtes ingen ovne. De heldigste havde hjemmefra tæpper med, andre måtte i ugevis sove i deres tøj for nogenlunde at holde varmen.

Maden var forfærdelig: brød og tre gange om dagen tynd kaffe. Forplejningen var så dårlig, at et par unge sendte brev hjem til deres mødre og bad dem sende brød. Der var endnu postkasser i Theresienstadt, men kun til benyttelse af ikke-jøder. En morgen, da en ung mand med sine kammerater i kolonne blev ført til arbejdspladsen under bevogtning af tjekkisk politi, så han sit snit til at putte brevet i postkassen. En politimand, en ond-sindet mand, bemærkede det. Den unge jøde blev fængslet, og en større undersøgelse blev sat i gang. Det førte til, at flere unge jøder blev sat under tiltale for brevudsmugling. Dommen lød på dødsstraf ved hængning. Den 11. januar 1942 blev 11 unge jøder hængt, og den 24. februar endnu 10. Alle henrettelser blev udført af jøder.

Den 9. januar 1942 oplevede jøderne i Theresienstadt en stor skuffelse. Denne dag blev 1.000 personer sendt af sted i en Polen-transport. Theresienstadt var blevet en gennemgangslejr.

BYEN ERKLÆRET FOR GHETTO

Den 1. maj 1942 flyttedes alle ikke-jødiske beboere, og derved blev byen erklæret for ghetto. Der var en del rabbinere i Theresienstadt, fra Tjekkosllovakiet, Tyskland, Holland, og overrabbiner M. Friediger fra Danmark. I alt var der 25 rabbinere. Folk trængte til fortolkning af bibelens ord og høre trøstende ord.

En sådan gudstjeneste var for mange det eneste lyspunkt i den frygtelige tilværelse. Ganske vist var opholdet i et kasernerum, en minegang eller på et loft, hvor der lugtede af døde rotter og var fuldt af støv og snavs, ikke ligefrem indbydende, og selvfølgelig kaldte en sådan gudstjeneste sørgelige minder frem.

Den danske overrabbiner M. Friediger sørgede for en masse ting, bl.a. indlogering af danske jøder, der kom med forskellige transportere, for begravelser og lignende. Han havde en sekretær til at hjælpe sig, Gerson Oppenheim, hvis første arbejde var at udarbejde et kartotek over alle danske jøder med fødselsdag, familieophold, bopæl i Danmark og opholdssted i Theresienstadt.

Særlig det sidste voldte problemer, der blev nemlig tit skiftet bolig. Men det lykkedes Gerson Oppenheim at udarbejde kartoteket, og det blev holdt omhyggeligt à jour. Gerson Oppenheim og overrabbiner Friediger besøgte også de syge og var til stor hjælp.

Efter Gerson Oppenheims død var landsretssagfører Axel Metz sekretær, men også han døde efter kort tid. Hans efterfølger blev Axel Margolinsky, som var sekretær til hjemrejsten.

FAMILIERNE BLEV SPLITTET

Familieliv kendtes næsten ikke. Faderen boede i én kaserne, moderen i en anden og børnene i en tredje. Efter kl. 8 aften var al udgang forbudt. Under sådanne forhold var det besværligt for en familie at komme sammen. Og dog gjorde de det så vidt det var muligt. Der sad de, far, mor og børn på et loft, enten på gulvet eller sengekanten og indtog i fællesskab den forfærdelige mad, talte med hinanden om, hvor dejligt det ville blive, når de atter kunne sidde hjemme i deres hyggelige stuer.

Under transporterne i oktober var de fleste børn sendt bort og udslettet på djævelsk måde.

FOLKETÆLLING FRA 4 MORGEN TIL 2 NAT

Om aftenen den 10. november 1943 blev det bekendtgjort, at alle Theresienstadts beboere, ca. 50.000 personer, skulle møde i en dal uden for byen. Kl. 4 om morgenen skulle alle, der boede i kaserne, stå parat til afmarch.

ALLE skulle med. Småbørn i barnevogn eller bæret på armen. Ældre og invalider blev hjulpet af endnu »friske« personer. Kun de, der fra hospitalet blev erklæret meget syge, slap fri. Beboerne skulle tælles, og det blev de flere gange, for tyskerne kom til forskellige resultater hver gang. Sent om aftenen var opmarchen slut. Først kl. 2 om natten var alle »hjemme«. Folketællingen gav ikke de ønskede oplysninger og blev gentaget, dog på anden måde. Hver af ghettoens beboere måtte møde på kommandantens kontor, hvor der blev udarbejdet et nyt folkeregister.

TYSKERNE STJAL PENGENE FRA DEN DANSKE NATIONALBANK

I oktober 1944 modtog overrabbiner Friediger brev fra Dansk Røde Kors med følgende indhold: »Dansk Røde Kors modtog fra Nationalbanken tilladelse til at anvise Dem 9.017,97 kr. Vi anmoder om at udbetale hver af dem 10 Rigsmark og lade modtageren kvittere på vedlagte liste, som bedes returneret.

Disse penge fik de danske jøder aldrig, og det var umuligt at give Røde Kors besked om, at de ikke skulle sende penge. De gik direkte til tyskerne. Det skete 4 gange. De danske jøder ville for øvrigt ikke kunne købe noget for pengene!

I december 1943 var der kommet pakker fra Røde Kors med cigaretter, papir, blyanter m.m. I kasserne lå æsker med alt muligt tøj. Hver æske var forsynet med navn. Det gentog sig 6-7 gange i de 18 måneder, de danske jøder var i Theresienstadt.

Man havde ikke mange glæder dernede, men uddelingen af pakkerne var en stor og ubeskrivelig glæde. Ved ankomsten til Theresienstadt havde man ikke andet end det tøj, man havde på. Nu kunne man igen få sine egne sko og sin egen skjorte. Det var en hilsen hjemme fra, der styrkede.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandsstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

HAVNEMØLLERNE
FREDERICIA - ODENSE - KØBENHAVN A/S

MADPAKKERNE BLEV REDNINGEN

I slutningen af 1944 kom »redningen«, madpakkerne, der blev sendt hjemmefra. Pakkerne indeholdt alt, hvad man havde savnet: smør, havregryn, ost, sukker, pølse, marmelade. Man troede, at man var kommet i paradys. I begyndelsen kom der ikke så mange pakker, men efterhånden kom der flere og flere.

DEN STØRSTE GLÆDE: EN BIL MED DANNEBROG PÅ KØLEREN

Den 13. og 15. april 1945 oplevede de danske jøder i Theresienstadt deres største glæde. Fredag den 13. om morgenen kom en bil med Dannebrog på køleren.

Da overrabbiner Friediger sammen med en ven, som havde set bilen, gik ned ad gaden,

så de bilen udenfor kommandantens kontor.

Det viste sig, at det var dr. Holm, der var kommet. Han meddelte, at alle danskerne skulle med Bernadottes hvide busser. Søndag den 15. april ved 6-tiden om morgenen rullede 35 hvide busser ind i Theresienstadt. Og to timer senere sad de 423 danskere i vognene. Efter at have kørt gennem en del ødelagte tyske byer nåede busserne den 17. april til Danmark.

35.000 DØDE I THERESIENSTADT

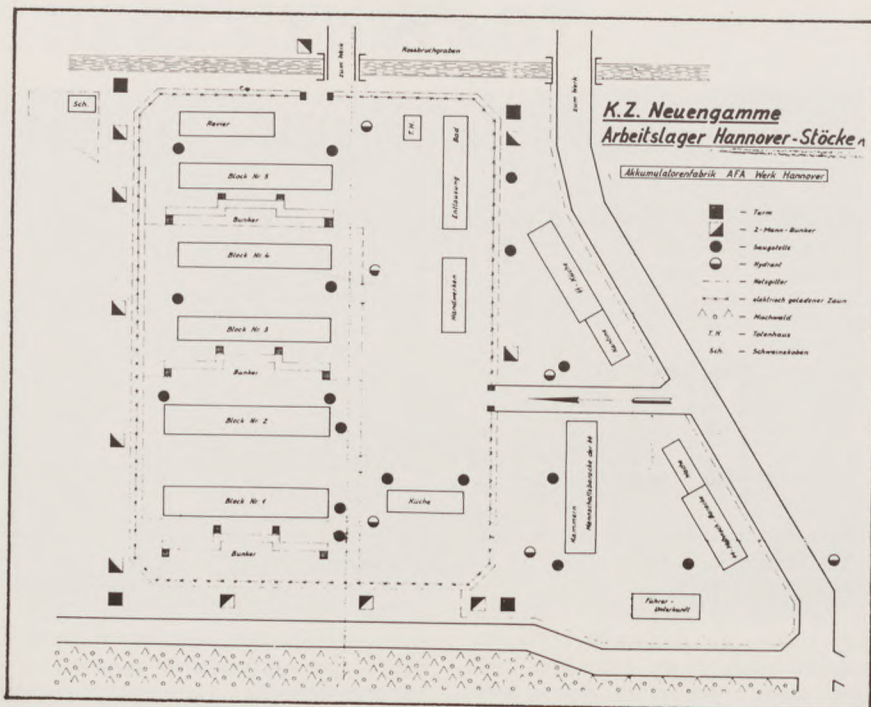
I alt døde i selve Theresienstadt ca. 35.000 jøder, heraf 53 fra Danmark. Omkring 150.000-200.000 personer passerede Theresienstadt i de 3½ år, byen eksisterede som ghetto. Af disse døde 35.000 i Theresienstadt.

Mindet om dem, ligesom mindet om de 6 millioner jøder, der døde i gaskamrene, vil leve evigt.

Povl Brandt var barn i Theresienstadt. Her er han med TV-holdet tilbage i lejren i februar 1978.

HANNOVER STÖCKEN GRUPPEN

PLAN OVER HANNOVER-STÖCKEN-LEJREN

Da forklaringerne til tegnene i højre side står meget småt, anføres de her på dansk og i samme rækkefølge: Tårn, 2-mands-bunker, sugecentral, brandhaner, netgitter, elektrisk ladet hegn, blandet skov, lighus, svineseti.

Det er min mening, at historien om Hannover-Stöcken Gruppen hører hjemme i en større sammenhæng, men for en ordens skyld følger herved et kort sammendrag af de mange begivenheder.

Gruppens historie begynder den 5. oktober 1944. På denne dato skulle der fra Frøslev til Tyskland deporteres 141 gendarmere, men da dette antal var lovlig lidt at lave en transport ud af, blev der føjet 59 såkaldte civile fanger til (efter min opfattelse tilfældigt udvalgte navne).

VI ANKOM til Neuengamme den 6. oktober, og blev, som det sig hør og bør et sådant sted, lovformeligt indskrevet, men da vi ankom sammen med gendarmerne, blev vi heller ikke klippet.

Dette anså vi i begyndelsen som en fordel, for vi troede, vi kunne være en slags »prominente«, men grundet kaperernes misundelse, fik vi sidenhen mange over nakken, netop fordi vi havde det lange hår.

Efter små 14 dages ophold i Neuengamme kom der besked til blokken om, at der skulle stille 50 mand til fabriksarbejde i Hannover.

Da gendarmerne helst ville blive samlet, og vi andre ikke mente, vi kunne komme et værre sted hen, meldte vi civile os til dette arbejde. Da det så kom til stykket, viste det sig, at der kun skulle 40 mand af sted, men inden afrejsen blev vi skam undersøgt af 2 læger, de skulle se, om vi var raske nok til at dø. Den 19. oktober 1944 afrejste vi med toget fra Neuengamme, og ud på natten kom vi til Hannover-Stöcken.

Vi havde dårligt nok set lejren, før halvdelen af os om morgenen blev sendt på arbejde i akkumulator-fabrikken, og om aftenen blev den anden halvdel sendt af sted. Det var krigsvigtigt arbejde, vi skulle udføre, og dette var naturligvis i døgn drift.

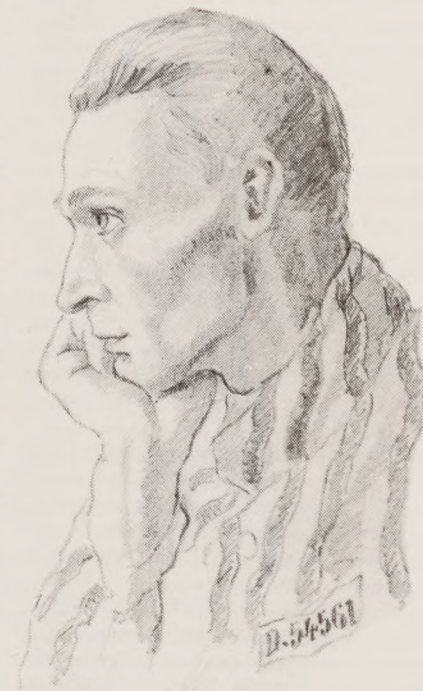
HER OPLEVEDE vi så i vinterens løb kulde, sult, nød og elendighed, samt døden blandt vore venner og bekendte. Den 29. marts 1945 blev vi afhentet af Svensk Røde Kors, og kørt tilbage til Neuengamme. Men vi var alle - mer mindre - blyforgiftede, og vi kom næsten alle med de første sygetransporter til Sverige, med hjemkomst til Danmark den 17. maj.

Men vi havde i et halvt år, på godt og ondt, levet sammen i Stöcken, forholdsvis isoleret blandt mange nationer, og det havde bevirket, at vi følte og stadig føler, en vis samhørighed overfor hverandre. Det var årsagen til, at jeg i efteråret 1945 skrev til Centralkontoret for særlige Anliggender og bad om at få det fulde navn og den rigtige adresse på de danskere, der var kommet levende hjem fra Stöcken. På daværende tidspunkt vidste jeg, at vi skulle være 33 tilbage.

Jeg fik de ønskede adresser, og den 6. januar 1946 sendte jeg følgende rundskrivelse:

»Gode ven. Da flere af kammeraterne fra Stöcken har udtalt ønsket om at få en vandrebog startet - for derigennem at bevare kammeratskabet og stadig være i en vis kontakt med hverandre - skriver jeg nu til dig for at høre, om du kan tænke dig at være med. Hvis du har interesse for sagen, kan du bare sende mig et par ord inden udgangen af denne måned, og jeg skal så nok ordne det øvrige.

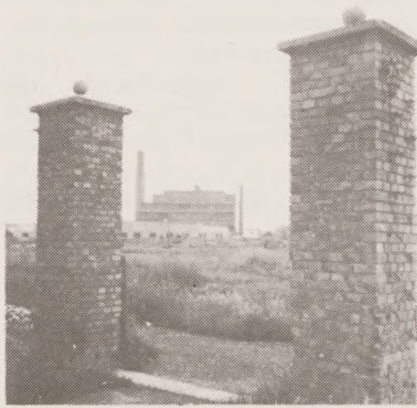
Jeg opfordrer alle til at være med. Det

René Ramage

14-1-45
Stöcken -

Artikelforfatteren, tegnet af den franske fangekammerat René Ramage.

Indkørselen til lejren.

ville jo være morsomt, om vi en gang ad åre kunne samles til den fest, vi sidste vinter gik og talte så meget om.

Håber at høre nærmere fra dig.

Med venlig hilsen.»

På denne skrivelse fik jeg 23 positive svar, og vi startede så den vandrebog, der siden hen skulle blive til foreningen Hannover-Stöcken-Gruppen.

Denne vandrebog har vi endnu, den cirkulerer ikke mere (vi er bange for, den skal blive væk), og den skal en dag afleveres til håndskrift-samlingen på Det kongelige Bibliotek.

Vort første møde havde vi i 1946, og siden har vi altså holdt forbindelsen vedlige. I de første mange år var det Aksel G. Nielsen, Horsens, der var kontaktpmand, og som traf beslutningerne på vore vegne, men på et møde i 1970 fik vi vedtaget love og valgt en 3 mands bestyrelse.

Vi er i dag kun 28 tilbage, og vi er vel nok den mindste forening inden for Fangesammenslutningen. Det er derfor meget begrænset, hvad vi har kunnet udrette i den store sammenhæng.

Men vi forsøger jo stadigvæk - efter fattig evne - at være med til at gøre forholdene bedre, dels for vore medlemmer, og dels for alle gamle KZ-fanger.

Arnold Jensen, Kibæk

POUL BORCHSENIUS HÆDRET

Den 80-årige forfatter, pastor emeritus Poul Borchsenius, Randers, har modtaget en hæderspris, indstiftet af Modstandsbevægelsens Veteran Klub, for særlig fremragende indsats ved videreførelse af de idealer, der lå til grund for den danske modstandsbevægelse 1940-45.

Formanden for veteranklubben, kaptajn Kjeld Evers, sagde ved overrækkelsen af prisen - der fandt sted i det ny Bella Center i København, at Borchsenius i sin gerning og gennem sit forfatterskab har givet udtryk for sin sympati med de undertrykte og sit ønske om at komme dem til undsætning.

Borchsenius er bl.a. kendt for en lang række bøger om jøderne og jødefolkets historie.

KLINTHOLM GODS

4791 Borre

MONBERG & THORSEN A/S

INGENIØRER & ENTREPRENØRER

OSLO PLADS 12

2100 KØBENHAVN Ø

TELEFON 01 - 26 33 66

TELEX 15243 MONTOR DK

A/S REG. NR. 14594 KØBENHAVN

DANFOSS

TEMPERATURSTYRING

KH på besøg hos Mogens Dyre i Sjellerupskov.

Godt 1.600 personferiedage på Kegnæs

Kammeraternes Hjælpefond havde henlagt sit bestyrelsesmøde til ferie-hjemmene på Kegnæs. Det blev holdt i dagene 21.-23. april. Der var god tilslutning fra alle egne af landet.

Da fonden har megen glæde af ferie-hjemmene og megen succes, er det naturligt, at alle bestyrelsens medlemmer har et personligt kendskab til stedet og forholdene, og det sker jo bedst ved, at man oplever stedet ved at bo der.

Om fredagen samledes man til en køretur Als rundt. Med sparekassedirektør E. Hauberg som leder foretog man en rundtur, der startede med at aflægge Johanne Hansen (tidligere Ravensbrück) et besøg i hendes hjem i Vollerup. Ved samværet sang man naturligvis af Højskolesangbogen til glæde for alle og ikke mindst for Johanne Hansen, der i øvrigt var i et strålende humør. Derefter gik turen til Blommenskobbeldyssen med Nordens største dæksten på langdyssen. På Danebod Højskole gav forstanderen en levende skildring af skolens virksomhed fra starten til i dag. De mange særlokaler fortalte, at man lever godt med i tidens interesse for f.eks. vævning, farvning og

forsøg på udnyttelse af vindkraften. Dagen sluttede med et samvær hos Mogens Dyre, der bor i et pragtfuldt indrettet bindingsværkshus i Sjellerupskov. Man huskede også at hylde Dyre, hvis runde dage var lige over hovedet.

Man overnattede i de to feriehem, så man kunne starte tidligt næste morgen med møde, først i forretningsudvalget, og derefter i selve bestyrelsen.

Bestyrelsesmødet blev indledt med velkomst ved formanden, general F. B. Larsen. Der blev oplæst hilsener fra de kammerater, der var forhindret i at give

møde. Det var formanden en glæde, at tilslutningen var så stor, og at arbejdet i fonden lykkedes så godt.

Kassereren, bankprokurist Olav Holst, fremlagde regnskabet. Alle bilagene var gennemgået af formanden. Det godkendtes.

En gevinst, at vi lægger kræfter sammen

Om bladet sagde Fosmark bl.a., at det er en gevinst, at vi lægger kræfterne sammen. Når man redigerer et medlemsblad, kan man sætte streg under første ord eller under andet ord. Vi søger at kombinere. Der var fra mange sider dels lykønsket, dels udtrykt glæde over, at opgaven kunne løses i fællesskab mellem fonden og foreningerne.

Feriehjemmenes popularitet fortsætter. Der vil i år være 50 familier, der får ophold på Kegnæs, mange i 8 dage, en del i 14 dage. Det drejer sig om 230 personer med 1610 personferiedage. Opholdet er gratis, men ret mange sender et beløb til dækning af el o.l.

Ingeniør Mogens Dyre fortalte om arbejdet med at forbedre Kegnæs I. Det nye tag er en stor gevinst. Kan der skaffes penge, vil det være meget ønskeligt, om udhuset får en rejsning, der svarer til det større hus - samt også stråtag. Gæstebogen fortæller om den megen glæde, Kegnægæsterne oplever i fred og ro gennem et helsegivende ophold for familierne.

Der blev behandlet nogle hjælpesager, hvoraf én undersøges nærmere.

4. maj-dagen i Ryvangen havde samlet rekordtilslutning med henvend 50.000 besøgende.

KH på besøg hos Johanne Hansen i Vollerup. Til højre kontorchef Hans Andersen. Til venstre fru Gunhild Feddersen.

Formanden bad om bemyndigelse til, at der fremover administreres lidt friere med henblik på fortolkning af ordet kammeratskabshjælp.

Dagen sluttede med en lille frokost - for egen regning - i Kegnæs forsamlingshus, hvorefter de fleste drog hjemad.

Næste møde er planlagt til lørdag den 28. april, muligvis i København.

F-k

HISTORIEN BAG ET BILLEDE

Kære redaktør.

Sender dig hoslagt et fotografi, som du måske kan bruge som et indlæg i vort blad.

Det er sikkert et af de få eller måske det eneste, der er smuglet ud af kz-lejr. Billedet er af »Lager Ælteste« i kz-lejren Blumenthal/Farge ved Weserfloden nær Bremen. Vi var der ca. 20 danske Häftlinge på udkommando fra Neuengamme. Jeg er sikker på, at en del af de

20 kammerater vil nikke genkendende til dette billede, f.eks. »Jacob« eller Mogens Jarset »Bob«.

Historien bag fotoet er: Denne mand var en af de mest ækle tyranner, der kan (kunne) gå på to ben. Jeg ved ikke, hvor mange af vore kammerater, han har slået sønder og sammen, for slet ikke at tale om de mange andre fanger. Vi var

KZ Blumenthal/Farge, marts 1945.

ca. 800, der arbejdede på en fabrik i nærheden.

Han var i sin tid overført fra fængslet i Schwerin til Neuengamme og kom senere til Blumenthal som Kapo og grundet hans store »evner« blev han så Lager Ælteste. I Schwerin afsonede han livsstraf for rovmord. Denne version er fortalt af en køkkenkapo til mig.

Jeg stjal simpelt hen billedet fra en tysk »Stubendienst« en dag, da han havde fået for meget af LÆ's kartoffelbrændevin, som de tyske kapoer med LÆ i spidsen lavede i LÆ's lille logi.

Stubendiensten havde fundet det under rengøring hos LÆ. Bemærk armbindet på venstre overarm.

Når jeg sikrede mig billedet, var det, fordi jeg regnede med at få gavn af det, når der senere skulle gøres op med dem, der udøvede hensynsløs vold og sadisme, men sådan gik det jo ikke, for det sidste glimt, jeg så af ham, var ved hovedporten i Neuengamme, da KZ-Blumenthal/Farge var evakueret.

Jeg bøjede billedet sammen og gemte det i foret på mit tøj. Derfra stammer de knæk, billedet har fået. Nu er det altså 33 år gammelt, og hvem ved, hvor den bandit er blevet af.

Mange venlige hilsener Tom Hansen

Vi skaffer penge til huse.

Tænker De på tilbygning,
ombygning eller nybygning, så kontakt

Kreditforeningen Danmark

København:
Jarmers Plads 2,
1590 København V.
Tlf. (01) 12 53 00.

Århus:
Åboulevarden 69,
8100 Århus C.
Tlf. (06) 12 53 00.

Herning:
Viborgvej 1,
7400 Herning
Tlf. (07) 12 53 00.

Aalborg:
Algade 38,
9100 Aalborg
Tlf. (08) 12 53 00.

Odense:
Jernbanegade 16,
5100 Odense C.
Tlf. (09) 12 53 00.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Fra fangesammenslutningens bestyrelsesmøde

På Fangesammenslutningens bestyrelsesmøde i april aflagde formanden Oskar Verner beretning om lovudvalgets seneste møde med socialminister Eva Gredal.

Man havde drøftet den usikkerhed, der på enkelte områder er med hensyn til fortolkningen af erstatningslovens paragraf 22. Det er ordet »åbenbart«, der volder problemer, når en erstatningsmodtager afgår ved døden. Sikringsstyrelsen har i enkelte tilfælde skønnet, at dødsfaldet »åbenbart« skyldtes andre forhold end dem, der havde betinget erstatningen.

Sikringsstyrelsens repræsentant oplyste, at ved dødsfald i høj alder anerkendes enken normalt uden hensyn til afdødes alder, men i enkelte tilfælde har lægerne faktisk påvist en anden dødsårsag, og det har man måttet tage hensyn til. Det oplystes videre, at når folk er oppe i den almindelige pensionsalder, lægges der i højere grad vægt på den lægelige vurdering end på sociale forhold. Det oplystes også, at der for tiden er en stigning i antallet af sager.

Ministeren pegede på, at i de første år efter krigen døde mange af eftervirkningerne af kz-opholdet. Men nu ser det ud til, at de tilbageværende har været både fysisk og psykisk stærke og derfor både under deportationen og nu bagefter også klarer sig nogenlunde, ja så godt, at det ser ud til, at den nu overlevende gruppe har en lavere gennemsnitlig dødelighed end den øvrige befolkning.

Mødet har endnu ikke ført til konkrete resultater. Eva Gredal understregede dog, at der ikke er og ikke må ske nogen stramning i administrationen, og ministeren lovede at se nærmere på dette spørgsmål og sluttede mødet med at sige, at kan vi ikke gøre det bedre, så må det i hvert fald ikke gøres ringere.

ANDRE SAGER

Mogens Pedersen berettede om sin deltagelse i den internationale protestmanifestation i Köln mod SS-organisationens aktivitet i Tyskland.

Der godkendtes en ny affattelse af en frigivelsespåtegning på et pantebrev i Nors Hovedgård.

I forbindelse med generalkonsul Frands Fridbergs udtræden af bestyrelsen for Bernadottegården i Roskilde, var der sendt ham en hilsen, og der forelå nu et hjerteligt takkebrev fra Frands Fridberg.

Erik Beermann aflagde beretning fra bestyrelsesmødet i Bernadottegården i Roskilde, hvor 2. etape nu sættes i gang. Der overvejes en forsøgsvis udveksling, således at en dansker kommer et par uger på et af de norske rekreationshjem, medens en nordmand kommer på en af de danske Bernadottegårde.

Poul Nielsen oplyste, at fællesbladet har godt 2100 betalende abonnenter, hvoraf godt 1100 er fra det tidligere »Gestapofangen«.

Axel Lauritzen berettede om Gestapofangernes 9. april-højtidelighed på Rådhuspladsen. Erik Beermann omtalte Dachauklubbenes generalforsamling, og Arnold Jensen berettede om Hannover-Stöckengruppens møde.

Rich. Andersen oplyste, at der havde været problemer om det fynske modstandsmonument på Bavneshøj. Men nu har amtet overtaget vedligeholdelsen, og de erhvervshæmmede er blevet repræsenteret i det udvalg, der tager sig af monumentet.

Solveig Skjøtt omtalte indvielsen af Sjællandsafdelingens feriehus i Smidstrup. Det oplystes videre, at De erhvervshæmmede i København som tidligere sammen med Kammeraternes Hjælpefond arrangerer 4. maj-højtideligheden i Ryvangen.

ERHVERVSHÆMMEDE

KØBENHAVN

Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Københavns afdeling, afholdt halvårlig generalforsamling den 24. april i Havnerådssalen på Københavns Rådhus.

Der var godt ca. 150 medlemmer, og næstformanden Carl Nommels åbnede mødet med at byde velkommen og meddelte, at formanden var forhindret i at give møde, da han var indlagt på Rigshospitalet, og samtidig var Doris Petersen, Frihedsfonden, indlagt på Kommunehospitalet for en øjensygdom. Han ville derfor anmode generalforsamlingen om, at man sendte disse to en opmuntrende hilsen fra generalforsamlingen. Dette blev vedtaget med stor tilslutning.

Til dirigent blev valgt Ingeman Berthelsen. Af beretningen kan nævnes: En særlig varm hilsen til vore æresmedlemmer, en tak til Københavns kommune for hjælp med at stille lokale til rådighed, og endelig en sidste hilsen til de kammerater, der er gået bort siden sidste generalforsamling.

Man havde haft over 90 sager, heraf var der 20 helt nye. Vi har i perioden fået 7 enkesager igennem, men én har vi stadig haft vanskeligheder med. Vi håber dog i løbet af kort tid at kunne komme med et godt resultat, da sagen er kommet op på højeste plan.

Der er rejst 42 genrejsningsager, og selv

om de tager tid, er der allerede løst en lang række problemer for disse kammerater.

Der har været en række skattespørgsmål og sociale opgaver, som er blevet løst på en positiv måde. Særlig må her nævnes en kammerat, der har levet i Canada siden 1954, og han har betalt skat til både Canada og Danmark. Opgaven er løst, og han skal naturligvis kun betale, hvor han bor, så han vil nu få en klækkelig sum efterbetalt.

I det hele taget har vor opgave været at forfølge en sag og stædigt holde på de rettigheder, loven indebærer. Det har givet gode resultater, selv om det har taget tid og været belastende for dem, der var ude i vanskelig hederne.

Vi er derfor tilfredse med det lovudvalg, der er nedsat mellem Frihedskampens Veteraner og Fangesammenslutningen, og ved vor og andre organisationers hjælp er det muligt at få gode resultater ud af den lov, der er skabt til vor beskyttelse.

Og det er med glæde, at vi har fået drøftet mange af disse problemer på seminaret på Bernadottegården i Roskilde i januar måned, og vi håber, at dette forum stadig vil tage de problemer op, der er svære at løse ude i marken.

I selve det organisatoriske arbejde kan nævnes, at vi har mistet nogle kammerater, men til gengæld er der kommet nye til, og vi kan notere en svag stigning og er stærkt på vej til 500.

Rekreativt har været til stor hjælp for vore medlemmer, og vi håber, at denne hjælp er en god håndsrækning til medlemmerne, så de kan vende hjem og føle sig hjulpet.

Der blev gjort opmærksom på, at vor afdeling i februar 1977 havde foreslået, at man sammenlagde Pigtraad og Gestapofangen, og Dahcau-Klubben havde et lignende indlæg. Disse blev arbejdet sammen, og i dag har vi ét fangeblad, som vi er glade for, og vi anbefaler flest mulig at støtte dette blad, så det kan blive et levedygtigt og værdigt udtryk for alle tidligere modstandsfolk og kz-fanger.

Med disse ord var beretningen slut, og man kunne gå over til diskussionen med kritik og ros.

Det var få ord, der faldt efter beretningen, som blev fulgt op af tre indlæg med nogen uddybelse af lovudvalgets arbejde og nogle bemærkninger om personlige problemer.

Beretningen blev derefter godkendt.

Derefter blev regnskabet lagt frem, og det blev efter nogle få bemærkninger godkendt.

Som nye suppleanter valgtes Erik Lorentzen og Ingeman Berthelsen.

Om 4. maj i Mindelunden blev sagt, at vi naturligvis sluttede op og opfordrede kammeraterne til at melde sig til fanevagter og til at tænde lysene i Mindelunden, og det var klart, at denne opgave skulle løses på bedste måde, selv om alderen sætter grænser for at være med i dette smukke arrangement.

I pausen havde Tove Christy fortalt om vanskelighederne i Chile og opfordret til at bekæmpe den fascisme, som er dukket op

her. Resultatet blev, at der kom lidt over 1000 kr. ind til fordel for Allende-komiteen.

Hermed kunne en god og velbesøgt generalforsamling afsluttes.

FORÅRSFEST

De Erhvervshæmmedes Københavns-afdeling samlede henvendte 100 deltagere til forårsfest fredag den 26. maj i Byggefogenes Hus, Lygten 18, Kbh. NV.

Talen blev holdt af redaktør Næsh Henriksen. Han fortalte interessante episoder fra besættelsestiden og arbejdet med starten af Information.

Det blev en god og hyggelig aften.

KONTORFERIE

I lighed med tidligere år lukker vort kontor i ferietiden fra den 16. juni til den 12. august. Dog kan vi naturligvis ikke lukke helt, idet der kan komme sager, der skal løses straks, og da kan man henvende sig til:

Rasmus Bonde-Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde, 02-949904, eller Carl Nommels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre, 01-750067, hvortil alle nødvendige henvendelser kan stiles.

GESTAPOFANGERNE

JYDSK SAMLING

Århus-afdelingen af Gestapofangerne samlede lørdag den 29. april omkring 40 deltagere til en sammenkomst, der af geografiske grunde var henlagt til Hjarbæk kro, 10 km nord for Viborg ved Hjarbæk fjord.

Hensigten var at få en tilkendegivelse fra et bredt kammeratligt forum i nord, syd, øst og vest, om den tanke, at man i fremtiden i Jylland bør arbejde på at få fællesskabet på tværs af foreningsmæssige forhold til at virke på de betingelser, den store geografiske spredning trods alt er en hemsko for.

Det er meningen at finde tre faste mødesteder, ét i hvert område Nord-, Midt- og Sydjylland, og på skift at arrangere forårs- og efterårsmøder på disse tre steder. Man kunne så arrangere eendagsmøder, hvor alle, uanset hvor man bor i Jylland, kunne deltage uden at bekoste en dyr overnatning. Faste træfpunkter ville være en fordel for tilrettelæggelsen.

4. MAJ

Foreningen lagde blomster ved mindestederne den 4. maj. Man samledes på Vestre Kirkegård kl. 19. Der sluttedes på Skæring Strandkro med en kop kaffe.

9. APRIL I KØBENHAVN

Som de foregående år havde Gestapofangerne arrangeret en kort højtidelighed foran Københavns Rådhus, hvor et par tusinde mennesker var mødt op.

Da rådhusklokkerne havde slået 12 minde- des de forsamlede den 9. april med to minutters stilhed, der blev respekteret af en del af trafikken på pladsen. Man gik derefter ind til Københavns kommunes mindesmærke for besættelsestiden i selve Rådhushallen. Her blev nedlagt en krans, og i en kort tale sagde landsforeningens sekretær Axel Lauritzen bl.a.: »Under handelsmessen i Hannover sidste år blev 186 gravsten på den jødiske kirkegård oversmurt med hagekors. I december kunne man på byens centrale plads se unge nynazisters propagandabod, fra hvis højtaler der lød flere af de forbudte nazisange, bl.a. Horst Wessel-sangen, medens der uddeltes nynazistisk propaganda. Da en ung jøde en dag undrende standsede op foran propagandaboden, kom nogle mænd i sorte læderjacker med SS-emblemet hen og spurgte: »Hvornår forsvinder du derhen, hvor du hører hjemme?«

Men vi står her i dag for at mindes københavnske borgere, der blev ofre for den nazistiske terror, og Landsforeningen Gestapofangerne udtaler et »Ære være deres minde«, og vi takker Københavns kommune, fordi man stadig højtideligholder den 9. april.«

Få en Plankonto.

(med »budgetudjævningskredit«)

**Plankonto
-en NYHED**
der gør det
lettere, at få
pengene til
at slå til

Den enkleste løsning på økonomiske problemer er penge. Sådan ville Storm P. sikkert have sagt det.

Vil du ha' en problemfri privatøkonomi, har Sparekassen et godt tilbud her: En Plankonto.

Med en Plankonto sørger vi for, at de faste udgifter bliver betalt til tiden. Vi fordeler de faste udgifter med lige store beløb over årets måneder. Vi tilbyder en budgetudjævningskredit, som kan give balance i økonomien.

Gør Sparekassen til din bogholder, hør nærmere om Plankontoen.

En hel krone! Den er fin - man kommer snart til at ha' bogholder.

Det gi'r orden i økonomien.

SPAREKASSEN **sds**

Feriehytten indviet og navngivet

Festdag i Nordsjælland

Prins Georg bydes ved ankomsten velkommen af Solveig Skjøtt, Heinrich Winter og Walter Christiansen.

Den 1. april blev en ganske særlig dag for Gestapofangernes Sjællandsafdeling, for man var nu kommet så vidt, at man kunne foretage indvielse af foreningens feriehus i Smidstrup.

Det er en ganske enestående præstation, gennemført i løbet af 1 1/2 år, og alle, der har kendskab til foreningsinitiativer, ved, at det er meget hurtigt.

Det var en feststemt og forventningsfuld skare, der samledes Askelundsvej 28 i Smidstrup. Glæden var stor over, at man var kommet så vidt og så hurtigt.

Det var ganske naturligt, at det var »manden for det hele« Solveig Skjøtt, der bød velkommen inden døre. Hun rettede en særlig velkomst til Hans Højhed, Prins Georg for hans velvilje, der har bevirket placeringen som protektor for fonden til husets rejsning, til fhv. borgmester Henning Holm, Gilleleje,

der har fået udvirket, at grunden var stillet gratis til rådighed, samt til advokat Albert Christensen, der havde bistået med den juridiske side af sagen.

Det var hende en særlig glæde at kunne sige, at alt er betalt fra tagstene til saltkarret, så foreningen nu kunne tilbyde kammeraterne et ophold gratis med indtil 4 personer. Flere havde rakt en hjælpende hånd, og det var hendes højeste ønske, at dette hus i årene fremover måtte blive til glæde og opmuntring for kammeraterne, så de kunne hente sig ro og hvile på det skønne sted, og at de måtte rejse herfra med et bedre fysisk og psykisk helbred, end da de kom.

Prins Georg navngav huset FERIEHYTTEN, og da han tilføjede, at han havde besluttet at skænke foreningen et farvefjernsyn, bragede bifaldet løs.

Derefter samledes man til en festlig middag på Restaurant »Kysten«, som havde dækket et smukt bord i frihedskampens farver.

Festtalen blev holdt af Bernth Johannesson, og senere tog Prins Georg ordet med en vittig tale. Borgmester Henning Holm udtalte, at man, når der nu endelig kom et friskt initiativ, havde man ikke nænnet at sidde dette overhørigt. Også advokat Albert Christensen og Heinrich Winter udtalte smukke ord.

Derefter takkede formanden Solveig Skjøtt for talerne og overrakte som tak for alt frihedsplatten til Prins Georg, Henning Holm og Albert Christensen.

Efter middagen dansede man livligt, til busen holdt for døren for at køre gæsterne hjem. En helt igennem vellykket fest.

F-k

HANNOVER STÖCKEN GRUPPEN

Generalforsamling

Lørdag den 1. april 1978 holdt Hannover-Stöcken Gruppen ordinær generalforsamling på Jørgensens Hotel i Horsens. Vi samledes først ved mindestenen ved Klosterkirken, hvor Ove Misfeldt på gruppens vegne lagde en krans og udtalte smukke mindeord over de kammerater - kendte og ukendte - der døde i Hannover-Stöcken.

Derefter gik vi over til hotellet, hvor formanden Arnold Jensen, bød velkommen og udtalte: - Selv om der er sket et op andet siden vi sidst var samlet, så kan vi konstatere, at der ikke er sket dødsfald i vores kreds, men vi vil mindes de af vore kammerater fra andre lejre, der er gået bort.

Kai Wive valgtes til dirigent.

Formanden oplyste i sin beretning bl.a., at han havde deltaget i 3 bestyrelsesmøder i Sømmenslutningen og omtalte herunder det gode samarbejde, der har været med dennes bestyrelse, talte om hvilke arbejder man der havde beskæftiget sig med, og hvad man var i gang med nu. At Pigtraad og Gestapo-Fangen nu var samlet i ét blad, og at det nedsatte lovudvalg håber på et resultat i 1978. At man arbejder på, at så godt som alle gruppens medlemmer nu er registrerede hos Frihedsfonden, og at man nu også har vore sygetransportlister fra Neuengamme. Omtalte til slut arbejdet med indsamling af materiale om Stöcken lejren. Beretningen godkendtes.

Kassereren Axel G. Nielsen fremlagde regnskabet, der sluttede med et underskud. Dette blev dog meget nedsat ved at de tilstedeværende medlemmer betalte 2 års forhøjet kontingent (for 1977 og 78), og samtidig vedtog man at rette henvendelse til de fraværende, sådan at de sidste gældsposter kan blive betalt. Det foreliggende regnskab blev godkendt.

Til næste års mødested for generalforsamlingen valgtes Horsens, samme tid og sted.

Bestyrelsen genvalgtes, og formanden sluttede generalforsamlingen med en tak for den fornyede tillid.

Bagefter havde vi - sammen med vore damer - en hyggelig fællesspisning, og denne forløb til alles tilfredshed - bedømt efter den gode stemning.

Chr. Brønnum
sekretær

NEUENGAMME

Mindemøde for befrielsen fra Neuengamme. Tale af øverste Sigurd Melin

Landsforeningen holdt traditionen tro sit årlige mindemøde ved monumentet for den ukendte koncentrationslejrslave ved Helligåndskirken i København den 20. april på 33 års dagen for befrielsen fra Neuengamme. Trods det kølige aprilsvejr var det en stor forsamling, formanden Holger Grome kunne byde velkommen.

Formanden havde den store glæde at kunne give ordet til en af lederne af Bernadotte-Detachementet øverste Sigurd Melin, Ådö.

Øverste Sigurd Melin gav en gribende

skildring af hjemtransporterne, idet han mindede om, at det nok kunne have interesse for »dem indenfor« at høre, hvad »dem udenfor« foretog sig.

Da Folke Bernadotte havde opnået Himm-

Monument for den ukendte koncentrationslejrslave ved Helligåndskirken i København. Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme holdt torsdag den 20. april 1978 kl. 19.00 sit årlige mindemøde her på 33 års dagen for befrielsen fra lejren. Mindetalen holdtes af øverste Sigurd Melin, Ådö i Sverige, der i 1945 var en af lederne af det svenske Bernadotte-Detachment. På billedet ses øverste Melin ved Monumentet.

**DAELLS
VAREHUS**

Stormagasinet med de små priser

lers tilladelse til at evakuere alle danske og nordmænd, måtte en del af det svenske mandskab rejse tilbage til Sverige, og det var da af afgørende betydning, at Jyllandskorpset stod parat med den lange række af hvidmalede busser og det fuldt uddannede mandskab. Uden deres beslutsomme og velforbredte indsats var evakueringen ikke lykkedes i det hektiske tempo, som situationen fordrede.

Han sluttede med ordene: »Jeg bøjer mit hoved i ærbødighed for alle koncentrationslejr-fanger, levende og døde. De gav deres liv, for at en dansk ungdom kan vokse op og leve videre i et frit land.«

Efter talen nedlagde överste Melin foreningens krans ved monumentet. Holger Grome takkede översten, fordi han var kommet helt til København, fulgt af sin hustru, og overrakte överste Melin et eksemplar af »Dødebogen fra Neuengamme«. Mødet afsluttedes derefter med at forsamlingen sang »Altid frejdig når du går«.

Efter mødet samledes man til kammeratligt samvær i lokalerne i restaurationen i Lovstræde nr. 6.

NK.

Generalforsamling

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme holdt en velbesøgt generalforsamling den 17. april 1978 i lokalerne i Nyropsgade i København. Formanden Holger Grome indledte med at læse navnene op på de mange kammerater, der var gået bort i årets løb. De mindedes med et minuts stilhed.

Erik Beermann valgtes til dirigent og kunne konstatere, at generalforsamlingen var lovlig indkaldt.

Formanden aflagde en fyldig beretning om de mange aktiviteter, foreningen har haft i den forløbne periode og fremhævede det internationale arbejde, hvor foreningen bl.a. havde deltaget i samarbejdet med Komité der Moorsoldaten i Vesttyskland. Foreningens arrangementer har haft så stor tilslutning som aldrig før. Således havde nytårsfesten den 27. januar haft så mange tilmeldelser, at man havde måttet sige nej til en del. Formanden sluttede sin beretning med en opfordring til medlemmerne om fortsat at slutte op om foreningen.

Under diskussionen om formandens beretning berørtes en række forhold bl.a. om sociale emner, det internationale arbejde m.m.

Foreningens kasserer Ib Lærche fremlagde et fint regnskab, der udviste en kasse- og bankbeholdning pr. 1. marts på næsten 7000 kr. Han kunne i øvrigt meddele, at indbetaling af kontingent for 1978/79 gik fint og mange betalte et pænt ekstrabeløb udover kontingentet. Regnskabet godkendtes enstemmigt af forsamlingen.

Under indkomne forslag forelå bl.a. et forslag fra kassereren om at forhøje kontingentet til hhv. 40 og 20 kr. for pensionister, hvilket vedtoges efter en længere diskussion.

På valg i år var Holger Grome, Kastrup, Hans Bøjlund Sorensen, Kolding, Mogens Pedersen, Vordingborg, Jørgen Lind, Farum og N. O. Køster, København. De blev alle genvalgt. Til revisorer genvalgtes Laurits Kjøngerskov og Erik Beermann og til revisor-suppleant Agner Vennike. Til fanebærer genvalgtes Ove Laursen.

Om det fremtidige virke fremhævedes mindemødet ved monumentet ved Helligåndskirken den 20. april. Pilgrimsfærden til lejrene ved Meppen, Esterwegen og med afslutning i Neuengamme ville blive gennemført i weekenden den 9. og 10. september 1978. I øvrigt planlagde man en fællesrejse til Polen næste år.

Det blev sent, inden formanden kunne slutte af med en opfordring til at møde op ved Helligåndskirken den 20. april og en tak til dirigenten.

NK.

SACHSENHAUSEN

Man tænker på fremtiden

Årsmøde med livlig drøftelse

Oskar Verner aflagde årsberetning i Odense.

Landsforeningen af Sachsenhausenfanger i Danmark holdt et velbesøgt årsmøde i Odense i dagene 28.-29. april.

Man indledte fredag aften med et kammeratligt samvær, og dagen efter samledes man i centret til det egentlige årsmøde, hvor Evald Lægteskov valgtes til dirigent.

Formanden, Oskar Verner, aflagde beretning, der kan samles om tre hovedpunkter, nemlig planerne om det internationale stævne

i dagene 3.-8. maj 1979, udgivelsen af bogen Sachsenhausen samt initiativer for at få de unge med i arbejdet.

INTERNATIONALT STÆVNE I 1979

Den internationale kongres påregner 100 deltagere, og arbejdet med at føre det igenem kræver handlekraft og penge. De udenlandske deltagere er vore gæster, og vi søger et hotel, hvor gæsterne kan spise, overnatte og hvor vi også kan holde møderne.

ET HISTORISK DOKUMENT FREMLÆGGES

Ved at udgive bogen Sachsenhausen slår vi to fluer med eet smæk: Vi lægger et historisk dokument på bordet, som nu og fremover vil tale til alle nulevende og til de unge, og det vil jo sige til fremtiden. Vi trykker 2000 eksemplarer i første omgang, og hvis alle kammerater siger, at den bog skal ud, vil salget lykkes, og dokumentet vil virke - også fremover.

DE UNGE SKAL BÆRE VOR SAG VIDERE

Det må stå os klart, at det er de unge, der skal bære vor sag videre, og derfor har vi i det internationale arbejde forsøgsvis indbudt unge som deltagere fra forskellige lande. De har glædet os med at tage ordet.

I øvrigt sagde formanden, at det er bemærkelsesværdigt, at vi kan holde liv i en forening som vor, der bygger på kammeratskabet og den sociale indsats, men foreningen skal leve, så længe der blot er 5, der kan danne en bestyrelse. I Vesttyskland har foreningen så stor indflydelse, at vi er byens gæster. I Dortmund samlede man 100.000, og de tre taler, der blev holdt, kunne vi ikke have holdt bedre. Kræfter er ved at vågne op i Vesttyskland, kræfter, der tager til genmæle mod de nazistiske forsøg på at skaffe sig magt og indflydelse.

EN TAK TIL KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Vor forenings repræsentanter bliver godt modtaget, når vi henvender os til de offentlige myndigheder, og kan vi ikke lave loven bedre, kan vi i hvert fald sørge for, at ingen med rette kan sige, at den er forringet.

I en omtale af bladfællesskabet bragte han en tak til Kammeraternes Hjælpesfond og til Johs. Fosmark. Bladfællesskabet betyder en styrkelse, og vi har nu fået et bedre blad. Det er et slidsomt arbejde, han udfører både med redaktionsarbejdet og med annoncetegningen, og det lykkes godt, og flere og flere kommer med abonnenter, også nye folk, som vi ikke før havde direkte kontakt med.

Han sluttede med en tak, fordi kammeraterne står last og brast med ledelsen.

I den efterfølgende forhandling deltog bl.a. Peter Søgaard, der sagde, at man kunne købe bogen til sig selv og til at forære bort.

Om forbindelsen med de unge sagde Peter Holm, Esbjerg, at hos De erhvervshæmmede kunne de unge frit komme og deltage i samværet.

Fosmark gjorde opmærksom på, at fællesbladet nu var postanmeldt til samtlige seminariers læsestuer. Så kunne de unge studerende se, at Frihedskampen føres videre. Desuden kommer det til en del gymnasier, men tilbage er en del gymnasier og folkehøjskolerne, hvor mange interesserede unge samles.

I denne forbindelse gjorde formanden opmærksom på, at han muligvis kunne skaffe midlerne til, at alle de nævnte resterende ungdomsskoler i fremtiden får bladet.

Ejnar Dahl, Tønder, udtalte, at børnene på naturlig måde kunne gå ind i rækkerne, hvis de ældre faldt fra.

Ehgon Nielsen, København, takkede for godt arbejde og knyttede nogle kritiske bemærkninger til skitsen for økonomien for det internationale stævne. Han gjorde opmærksom på, at det i dag er sværere at skaffe bidrag til arbejdet, end det var før.

Derefter blev formandens beretning tiltrådt.

KONTINGENTFORHØJELSE

Kassereren Banke Jung-Jensen fremlagde det reviderede regnskab. Han foreslog en kontingentforhøjelse til nu 25 kr. Forslaget blev vedtaget.

Richard Andersen, Odense, fandt, at bladet havde fået en ansigtsløftring, men der er for lidt om sømændene. Han tilbød i øvrigt at modtage giropenge for abonnement til viderefordeling.

Formanden udtalte anerkendende ord om Poul Verner Niensens bog: Jeg var kz-fange. Han ønskede den en stor udbredelse.

Og så sluttede han i øvrigt med at rette en tak til Odense for arrangementet: - I skal have lov til at lave det fremover.

Der var en del nyvalg til bestyrelsen, der derefter består af:

Oskar Verner, formand, Murergade 10, 2200 København N, (01)355012.

Alf Møller, sekretær, Ørsbjergskovvej 15, 5591 Gelsted. (09)491435.

Banke Jung-Jensen, kasserer, Skalbjergrvej 32, 5230 Odense N (09)133803.

Peder Holm, bestyrelsesmedlem, Gefionsalle 4, 6700 Esbjerg (05)140267.

Evald Lægteskov, bestyrelsesmedlem, Aasumvej 128, 5240 Odense N (09)102415.

Oluf Unnerup, bestyrelsesmedlem, Snødevvej 100, 5953 Tranekær (09)551223.

Elly Mathiasen, Cort Adlersgade 17 st., 9000 Aalborg.

Forretningsudvalget består af: formand, sekretær og kasserer.

F-k

Internationalt møde i Dortmund

Efter indbydelse af overborgmesteren i Dortmund afholdt Den internationale Sachsenhausen-komité sit årlige bestyrelsesmøde der, fra d. 23. til 28. marts.

Der var deltagere fra 16 lande her i Europa. Alle var inviteret som æresgæster til at deltage i den store mindefest, som byen Dortmund hvert år afholder langfredag til

minde om den mordnat, som SS foranstaltede langfredag i en bunker i Rombergparken i marts 1945. Her blev over 300 fanger fra 7 forskellige lande i Europa myrdet, lige inden den amerikanske hær befriede byen. Iblant dem var 80 unge mennesker under 18 år.

MØDETS TALERE var overborgmester Gunter Samtlebe, ministerpræsident for Nordrhein-Westfalen Heinz Kuhn, præsident for den tysk-franske forening af deporterede Jean-Louis Forest, Frankrig. Endvidere deltog hele den internationale Sachsenhausen-komité i en presse- og fjernsynsudsendelse.

Bestyrelsesmødet i ISK vedtog enstemmigt at understøtte forberedelsen af den internationale antifascistiske manifestation, den 22. april i Köln.

Det oplystes, at 80 modstandsorganisatorer i Europa og Israel står bag og har taget initiativet til denne demonstration.

Mødet fordrer opløsning af alle SS-forbund og forbud mod ethvert forsøg på at rehabilitere nazisterne i Vesttyskland.

BESTYRELSESMØDET i ISK udtalte i en skrivelse til forbundspræsident Walter Scheel, krav om, at han i h.t. den tyske grundlov forbyder den aktivitet, som forskellige SS-forbund udøver, herunder bl.a. Leibstandarte Adolf Hitler - Totenkopf osv., da disse forbunds optræden er en fare for demokratiet og det fredelige samliv mellem Europas folk.

Mødet tilsluttede sig enstemmigt den hollandske komité's opråb om forbud mod neutronbomben.

Mødet udtalte, at man med bekymring og uro fulgte den fascistiske udvikling i Italien og den terror, disse bånd udfolder, og det vedtoges at sende en solidaritetsskrivelse til Italiens ministerpræsident Andreotti.

Mødet vedtog med begejstring og tak, at den danske Sachsenhausen-forening vil være vært for ISK-kongres i maj måned 1979.

Frøslev-stævne i Sæby

»Frøslev-kammeraterne« samledes traditionen tro den første lørdag i maj. »Frøslev-kammeraterne« er en forening uden medlemsliste, kontingent eller andet fast tilhørsforhold end kammeratskabet, der skabtes på tværs af alt i Gestapolejren Frøslev.

Opriindelig bestod foreningen af vendelboere, som blev arresteret 24. januar 1945 eller i forbindelse med Gestapos »store nat« i Østvendssyssel. I mange år var samlingsdagen den lørdag, der var nærmest 24. januar. Senere er »medlemmerne« spredt ud over landet, og mødedagen er henlagt til første lørdag i maj.

I år samledes 24 kammerater og ægtefæller på Hotel Harmonien i Sæby. Det var et samvær uden »talere«, men hvor der udtaltes mangen et »Husker du?«, og der var stof nok til, at aftenen ikke blev kedelig.

Foreningens tvungne »frivillige« kassemeester, tidligere havnefoged Jens Jensen »Aså-Jens«, oplyste, at blomsterhilsener m.m. havde sat kassebeholdningen ned til 44 kr. Han fik dog ikke anledning til at fratænde på grund af »kassangel«, for kort efter kunne han meddele, at nu troede han nok, at kassen holdt et års tid igen.

Efter godt fem timers samvær blev der opbrud efter at alle havde haft en dejlig dag.

HP

DANFORCE

Den danske Brigadeforening, der blev stiftet i 1945 blandt medlemmer i Den Danske Brigade, Danforce, i Sverige, holdt landsmøde i Århus i dagene 15. og 16. april. Som indledning til mødet lagde landsformanden, orlogskaptajn P. Langballe, en krans ved mindestenen på Skæring Hede.

Runde dage

Vilhelm Vølker, 4690 Haslev, 65 år 23. juni.

H. J. Stage, 2300 København S (Neuengamme 51.223) 60 år 24. juni.

Olaf Sørensen, 2900 Hellerup (Neuengamme 51.345) 60 år 30. juni.

David Hejgaard, 2820 Gentofte (Neuengamme 60.754) 75 år 4. juli.

Ove Petersen, 2700 Brønshøj (Stutthof) 75 år 10. juli.

Reinhard Petersen, 4700 Næstved, 60 år 18. juli.

Johs. Elneff, Odense (Stutthof 25.786) 70 år 30. juli.

Søren P. Kristensen, adr. ukendt (Neuengamme 54.410) 65 år 5. august.

Carl Lund, 2300 København S (Neuengamme) 70 år 7. august.

Einar Frandsen, 1321 København K (Neuengamme 68.380) 75 år 10. august.

Charles Børner, 5700 Rønne (Horserød, Neuengamme) 80 år 15. august.

Hans Erik Kastoft, Schweiz (Neuengamme) 60 år 19. august.

Jens Sørensen, 6000 Kolding (Neuengamme 60.893) 80 år 20. august.

Mads E. Thomsen, 2600 Glostrup (Neuengamme) 65 år 21. august.

Knud Lyng, 2000 København F (Neuengamme 67.972) 28. august.

65 ÅR

I maj fyldte Einer Berthelsen 65 år, og få har vel haft et så omskifteligt og ofte dramatisk liv som han. Allerede før krigen var han med i en tysk antinazistisk undergrundsbevægelse, hvilket førte til, at han på tysk foranledning blev arresteret allerede i vinteren 1940-41 og udsat for en række grove forhør. Han havde senere i Horserød og kom i 1943 til Stutthof. Herfra blev han i slutningen af april 1945 under dramatiske omstændigheder evakueret sammen med andre skandinaviske fanger i nogle flodpramme, der havnede i Neustadtbugten, hvor han oplevede tragedien

med det engelske luftangreb på »Cap Arcona«, hvorved flere tusinde Neuengammefanger omkom.

Få timer efter blev byen erobret af britiske panserstyrker og turen kunne så endelig efter et kort hvil den 12. maj gå til Danmark med canadiske Røde-Kors-biler.

Han var med til at stifte Stutthofforeningen, og har været aktivt med i Fangesammen slutningen siden dens oprettelse. Her har han især gjort et udmærket arbejde i »lovudvalget«.

Ind imellem har han i en årrække været i ledelsen af Søfyrbødernes Forbund, og i en årrække dommer i Sø- og Handelsretten. I de senere år har han bevæget sig i rejsebureaubranchen.

På selve dagen fik han fortjent hyldet fra nær og fjern, og vi bringer gerne også denne forsinkede hilsen med tak for den hidtidige indsats.

90 ÅR

I maj fyldte jord- og betonarbejder Frants Carlsen 90 år. Det er ikke ofte, vi kan fejre en tidligere kz-fange, der opnår en så høj alder. Og det er ikke, fordi livet har været for blidt mod ham. Arbejdsløshedsperioderne efter 1. verdenskrig gjorde ham aktiv som kommunist. Og efter Hitlers magtovertagelse i 1933 gik han og hans kone Hedvig aktivt ind i hjælpearbejdet for de antinazistiske tyskere, der måtte flygte til Danmark.

I 1942 blev både han og Hedvig arresteret, og begge kom til Stutthof i efteråret 1943. Hedvig døde kort før lejrens endelige evakuering i april 1945.

Frants Carlsen var indtil for få år siden trofast deltager i vore møder og arrangementer, men svigtende helbred og syn har nu medført, at han har måttet tage ophold på plejehjem. Vi sender vor hilsen og hyldet til vor gamle fangekammerat.

FRA REDAKTIONEN

Nyt bladhoved

Tegneren Cai Caspersen, medlem af bestyrelsen for Gestapofangernes Sjællandsafdeling, har vist vort fællesblad den store venlighed at tegne det nye bladhoved. Flere udkast har været til høring i to udvalg, og da der det ene sted var størst stemning for udkast I og det andet sted tilsvarende begejstring for udkast II, bruges de begge, henholdsvis på forsiden og bladets side 3.

ANTON LASSENS EFTF. aps

MALERMESTER K. SALLING MØLLER

Grundlagt 1887

Håndværkervej 7 . Telefon 08-12 00 99 . 9000 Aalborg

MINDEORD

Johs. Poulsen.

Fhv. byrådsmedlem og redaktør Johannes Poulsen, Lektorvej 31, Aalborg, er død 74 år gl. Til det sidste formand for de erhvervs-hæmmedes Aalborg afdeling.

Johs. Poulsen havde siden 1925 været medlem af Danmarks kommunistiske parti og var byrådsmedlem i Aalborg i perioden 1958 til 1962. Han var uddannet tømrer, men blev som medlem af DKP rejsesekretær omkring 1930. Under den tyske besættelse var han virksom med bladudgivelse, ligesom han organiserede partiets indsats i frihedskampen i store dele af Jylland. Han blev i august 1944 taget af Gestapo i Århus og underkastet hårde afhøringer og tilbragte resten af krigen i fængsel og i Frøslev-lejren under stadige trusler om henrettelse.

Efter befrielsen fortsatte Johs. Poulsen med utrættelig energi sit arbejde for DKP og supplerede dette arbejde med en særlig indsats for dem, der var kommet til skade under frihedskampen, under sejldes i allieret tjeneste og i de tyske koncentrationslejre.

Han havde bevaret sine gode kontakter til kommunalbestyrelsen i Aalborg, og det var ikke mindst hans fortjeneste, at sammenslutningen af erhvervshæmmede fra frihedskampen af kommunen fik stillet lokaler til rådighed til et center, hvor Poulsen flere dage ugentlig med glæde opholdt sig og spredte hygge og opmuntring blandt kammeraterne «fra dengang».

Ved mindesammenkomsten talte Oskar Verner, København. Han understregede Johs. Poulsens varmhjertede indsats for dem, der var slået ud af erhverv ved deltagelse i frihedskampen, ligesom også hans arbejde for fagfæller blev hædrende omtalt.

Blandt de mange taler bemærkedes især repræsentanter for ungdommen, der fremhævede Johs. Poulsens inspirerende væsen og eksempel.

Johs. Poulsen efterlader et stort savn hos dem, der til daglig har til opgave at hjælpe ofrene for besættelsestiden, men han vil altid blive mindet for sin stadig tilbagevendende bemærkning: Vi er til for at hjælpe andre.

Mindelunden i Aalborg havde også hans store interesse, og hans kongstanke var, at alle fra Aalborg-egnen, der var omkommet som følge af deltagelse i frihedskampen, burde mindes der ved navns nævnelse.

A.J.Jørgensen

Socialleder Ole W. Dalsgaard, Illerup Overmark pr. Skanderborg, er død, 53 år gammel. Ole Dalsgaard var uddannet socialrådgiver og blev i 1961 efter at have været forsorgsekretær ved fængselsvæsenet ansat som socialleder ved forsorgscentret for Århus amt. Her har han siden gjort tjeneste.

Han blev i en alder af blot 20 år deporteret til Neuengamme 29/11 1944, hvor han fik fangenummeret 67.033.

Arkitekt Ole Nørgaard, Udsigten 1, Gentofte, 53 år. Han løste sammen med hustruen, arkitekt Edith Nørgaard, betydelige byplan- og landskabsopgaver, såsom motorvejsanlæg på Sjælland, flere rekreative områder og projektet til storebæltsbroen. Ole Nørgaard havde modtaget Eckersberg-medaljen.

Han var sammen med sin kone, der også er havearkitekt, lederen af skabelsen af det nye Ryvangen.

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MAERSK

שלום

Shalom -
velkommen til
JERUSALEM
KIBBUTZ
TEL AVIV EILAT
NATHANYA

Alle oplysninger: Deres
autoriserede rejsebureau eller

**Den Israelske
Stats Turistbureau**

Vesterbrogade 6 D - 1620 Kbh. V
Tlf. (01) 12 96 80 - (01) 11 96 79

Den tidligere Stutthoffange Alfred Andersen er død, 77 år gammel. Han var oprindelig fra Randers, hvor han i sine unge år var aktiv både i den faglige og politiske arbejderbevægelse.

Han blev arresteret i 1942 og kom i 1943 til Stutthof. Han blev under »dødsmarschen« fra Stutthof befriet i marts 1945 af de fremrykkelige sovjettropper i Pommern. Efter krigen slog han sig ned i København, men i de senere år svigtede helbredet, og han var blandt de første tidligere fanger, der flyttede ind på Bernadottégården i Roskilde. Vi mindes ham som den særprægede, men altid trofaste fangekammerat, der så sent som på vort årsmøde i 1977 talte indtrængende til os under en kort udgangstilladelse fra hospitalet, hvor han dengang var patient.

International manifestation mod SS

Under stor opmærksomhed fra befolkningen i Köln demonstrerede 30-35.000 tidligere modstandsfolk og kz-fanger fra hele Europa mod SS-organisationen HIAGs tiltagende aktivitet i Vesttyskland. En nynazistisk moddemonstration blev forbudt af byens politipræsident, og en stor politistyrke sikrede, at den internationale manifestation fik et fredeligt forløb.

Fra Danmark deltog flere grupper, deriblandt Ib Lærche, Erik Lorenzen, Bent Christiansen og Mogens Pedersen som repræsentanter for udvalget af tidligere fanger og modstandsfolk.

Vi kørte i bil fra København fredag og kørte til Delmenhorst ved Bremen, hvor der blev overnattet. Lørdag kørte vi til Köln, hvortil vi ankom midt på dagen og meldte os på Central-hotellet, der var manifestationens bureau.

Selve demonstrationen begyndte kl. 14, og vi mødtes ved Hovedbanegården med de mange franske deltagere. Forbimarchen varede ca. halvanden time, og deltagerantallet var ca. 30-35.000.

Under forbimarchen hilste jeg på flere gamle fangekammerater fra Belgien, Polen, Frankrig, Forbundsrepublikken og DDR, der alle var glade for også at se den danske deltagelse. Marchen gik til Neumarkt midt i byen, og de mange udenlandske faner vakte megen opsigt.

På de 87 nationale og internationale organisationers vegne, der stod som arrangør af manifestationen, talte tyskeren dr. Rossaint og præsidenten for den internationale Auschwitz-komité, franskmændene dr. Maurice Goldstein. Talerne gik i hovedsagen ud på et krav om fuldstændig opløsning af SS-organisationerne, og det store møde såvel som marchen fandt sted under værdige former og i fuldstændig ro og orden.

Sidst på eftermiddagen kørte vi tilbage til Delmenhorst, hvor vi på ny overnattede, og søndag var vi tilbage i Danmark. Bortset fra, at det var en anstrengende tur, var det en stor oplevelse at være med til denne manifestation, der viste, at gamle fanger fra KZ-lejre og gamle modstandsfolk fra det meste af Europa kunne samles i enighed om dette alvorlige og vigtige emne.

Mogens Pedersen

KOLLEGIERNE

AALBORG

Ved befrielsesfesten på 4. Maj Kollegiet i Aalborg fik Uffe Sørensen (AUC) søn af tørmester Aksel S., Hovedgård, Frit Danmarks legat. Ida Christensens mindelegat tildeles Doth Jensen (Nørresundby gymnasium), datter af ingeniør Leif J., Tylstrup, og K-Kompagniets legat Henrik Thorlacius-Ussing (AUC), søn af skovrider T.U., Nørlund, Alumnernes 4. maj stipendier gik til Knud Jørgen Kirkegaard (AUC), søn af gårdbestyrer K., Bygum ved Ålestrup og Kirsten Nielsen (Katedralskolen) d.a. oberstløjtnant N., Nørresundby.

AABENRAA

I forbindelse med højtideligholdelsen af 4. maj blev der på 4. Maj Kollegiet i Åbenrå i lighed med de andre otte 4. maj kollegier for første gang uddelt en legatportion på 1000 kr. hidrørende fra et nyoprettet legat, som administreres af Kollegierådet for 4. Maj kollegierne.

Legatet uddeltes i erindring om fru Ida Christensen, der har været ansat på Information, og som havde testamenteret sin formue til Kollegiefonden.

Den første legatportion blev på 4. Maj Kollegiet i Åbenrå af eforen, Hugo Hansen, overrakt til elev på Åbenrå statsskole Fleming Pedersen, der stammer fra Padborg.

Ved samme lejlighed blev børnehavepædagogstuderende Marie Lassen, der stammer fra Møgeltønder, tildelt et legat på 200 kr. fra Daell Fondens legat for 4. Maj Kollegiet i Åbenrå.

B E M Æ R K E L S E S V Æ R D I G T TESTAMENTE

Kollegierådet, der er samarbejdsorgan for de ni 4. maj kollegier, har via Frihedsfonden modtaget en bemærkelsesværdig testamentarisk gave, som indgår i fru Ida Christensens Mindefond. Gaven er på en halv million kroner og skal forvaltes til gavn for kollegierne i Esbjerg, Horsens, København, Marstal, Odense, Tønder, Åbenrå, Aalborg og Århus.

Fru Ida Christensen døde i 1976, 68 år gammel. Under besættelsen hørte hun til den store kreds af kvinder, som åbnede deres hjem for aktive i modstandsbevægelsen. En af hovedstadsrådets virksomme sabotagegrupper havde i lange perioder møde- og kontaktsted i Ida Christensens hjem og skabte med hende et sammenhold, som helt op til hendes sidste år resulterede i en regelmæssig sammenkomst hvert år.

Efter krigen kom Ida Christensen fra sit arbejde i bogholderiet på Politiken til Information som sekretær hos Børge Outze.

I sit testamente bestemte hun, at Frihedsfonden skulle indtræde som universalarving, fordi fonden og dens ni 4. maj kollegiers arbejde er i samklang med de idealer, som var modstandsbevægelsens.

Pengene skal først og fremmest anvendes til at holde kollegierne i god stand, men den 4. maj vil der af fonden, hvis formand er redaktør N. A. Eigenbroth, 4. Maj Kollegiet i Aalborg, blive udloddet eet rejsestipendium til en beboer fra hvert af de ni kollegier.

LÆSERBREV

FOLKS GLEMSOMHED VEDRØRENDE BEFRIElsen

Efter at have været med til den korte og stemningsfulde højtidelighed på befrielsesaften den vidunderlige 4. maj på Frihedsmuseet, blev man desværre meget overrasket på vejen hjem. Det viste sig, at uhyggeligt mange mennesker allerede har glemt deres egen befrielse fra den tyske besættelse, som jo betød så meget ondt og afskyeligt, og hvor den danske befolkning måtte leve under tysk nazistisk diktatur, og hvor dansk demokrati var underlagt et frygteligt og smertende pres. Næsten ingen havde tænkt de levende lys i vinduerne, hvilket var noget, der virkede tomt trist og lidet livsbefordrende for vor gundne frihed den 4. maj 1945.

De danske borgere, der dengang var direkte involveret under krigen, glemmer så afgjort ikke så hurtigt. Tænke sig de tusinder af danske kz-fanger, der blev bortført og deporteret på groveste og mest umenneskelige måde til alle de nazistiske koncentrationslejre under de mest grusomme og frygtelige vilkår med hårdt fysisk arbejde, frygtelige sygdomme som dysenteri, meningitis, hjerteanfald, grufulde udslag af dødelig udsultning og meget mere.

Vi, der var dernede under den tyske besættelse, vil aldrig glemme den dag, da vort fædreland igen blev befriet og vil derfor altid i lykkelig glæde fejre vort lands vidunderlige befrielse fra ondskab og umenneskeligt diktatur. At leve under demokrati og personlig frihed som under normale forhold må betragtes som en Guds gave fra himlen.

Danmark er nu skønnest i fuld og naturlig frihed for alle dets borgere. Derfor må vi prise os lykkelige over, at vi atter kan hejse Dannebrog i et frit land og kan få lov til at tænde de levende lys på befrielsesaften den 4. maj.

Livet er ikke værd at leve uden demokrati og personlig frihed.

I øvrigt ønsker jeg vort nye blad alt muligt godt fremefter til glæde for alle gamle koncentrationslejr-fanger.

De hjerteligste hilsener til redaktionen af Pigtraad/Gestapofangen fra jeres hengivne gamle kz-fange

Kurt Grün

DÆKKO

PRESENNING KOMPAGNI A/S

TLF. 01 - 28 80 60

Hoveddepot:
Kabbelejevej 32-34
2700 København
Brønshøj

Flugten fra Horserød 29. august 1943

Billede taget i Horserød. Stående øverst fra venstre: Carl Grue (København), Kai Ibsen (Kolding), Alfred Andersen (Vejle), Børge Andersen (København) død, Evald Riemenschneider (København), Villy Fuglsang (Aalborg), Poul Larsen (Odense). Siddende fra venstre: Aksel Andersen (Vejle), Freddy Olsen (København), Carlo Hermann (?), Børge Rømer (København), Moses Kaplan, død, Frode Toft (København), Chr. Brønnum (Hjørring).

Blandt de danskere, der i 1941 blev interneret i Horserød, var også Chr. Brønnum, maler og fhv. byrådsmedlem i Hjørring. Han var blandt de ca. hundrede internerede, det lykkedes at flygte, da tyskerne natten til 29. august 1943 besatte lejren.

Efter flugten gik Brønnum under jorden og var aktiv, til Gestapo kom på sporet af ham, og han havnede denne gang i Hannover-Stöcken lejren. Vi bringer her hans skildring af flugten fra Horserød.

Aften den 28. august 1943 i Horserødlej-

ren. Vi sad i samlingsstuerne i vore barakker, der var aflåse og bevogtede, med vore sysler: Skak, kort, læsning, samtaler.

Forfatteren Hans Kirk kom hen til mig og sagde: - Brønnum, kom lige med mig, og udenfor fortsatte han: - Jeg tror, vi skal barbere os. Hvad var nu det? Var jeg virkelig så usoigneret. Men Hans Kirk havde i hele fangeperioden været en uforlignelig kammerat. Overfor ham protesterede man ikke.

Nå, så stod vi lidt efter i vakserummet og sæbede os ind, jeg nok en smule desorien-

teret, dog kun sekunder, for så lød det gennem sæbe og skum: - Vi flygter i nat, så det er bedst at beholde bukserne på.

Selv om årene havde vænnet os til lidt af hvert, forandrede mit ansigt sig til et spørgsmålstegn, for Kirk fortsatte: - I nat kommer tyskerne.

- Jamen, hvordan?
- Bare hold dig rede, der kommer besked.
- Men tyskerne, tror du ikke, de skyder?
- Jo, sagde Kirk, men udenfor pigtråden vil en del af os have chance for at slippe fri, det vil under alle omstændigheder være bedre end at blive her - og desuden, der bliver vist nok at »rive i« derude.

STILFÆRDIGT gik meddelelsen fra kammerat til kammerat, en blanding af spænding og forventning gjorde, at luften omkring os blev ligesom elektrisk. Man udvekslede kammeratlige ord og ønsker overfor hinanden. Det var jo kammerater, man havde delt ondt og godt med, og nu, da »friheden« lå inden for rækkevidde, var det alligevel ikke fri for, at der var iblandet et vist vemod, og hvad ville natten bringe? Udenfor regnede det, som det ikke havde regnet i mands minde. Ufarligt var det ikke - en del af vore kammerater kom nok til at ofre livet i denne nat... og hvad med dem, der ikke nåede ud?

Timerne går, og regnen fortsætter. Vi gik her endnu inden døre, og dog var det, som slog regnen direkte på vore nerver... og nu var det midnat - en sidste streg på kalenderen, og så, ja, hvad så?

Oluf »Hunger«, kaldt således på grund af hans legendariske appetit, brød pludselig stilheden og sagde: - Skal vi ikke gennemføre den afbrændte jords politik, lad os samle alt, hvad der er spiseligt og fortære det i en sidste nadver!

Det virkede, som skrællede man spændingen for dens ydre skal. Klogt måtte det også være at styrke sig før de forestående strabadser, og nu afløstes spændingen af galgenhumor, og så gnavede vi os gennem barakken, værelse for værelse. Med Freddy Olsen, også kaldet »Ballade-Olsen«, traf jeg aftale

SPAREKASSEN
for Svendborg og Omegn

Artikelforfatteren, tegnet af den franske fangekammerat René Rémage i lejren Hannover-Stöcken.

om, at vi skulle forsøge at holde os til hinanden udenfor, og mange traf tilsvarende aftaler, da vi nødvendigvis måtte sprede os, når vi, som den tidligere borgmester Johannes Hansen sagde i et forhør efter et mislykket flugtforsøg: hoppede over med samlede ben.

ENDELIG kom signalet. Den rastløse ro forvandlede i et nu til velorganiseret aktivitet. Borde blev anbragt i »de spanske ryttere«. Tæpper fra sengene blev kastet over pigtråden, så den blev knap så bidende og så afsted. I døren står tobaksarbejder Andersen, stout og stærk, men handicappet af et kunstigt ben: - Held og lykke, kammerater, siger han, - jeg kan desværre ikke følge med.

Man standsede op - noget, der skulle overvejes - dog kun sekunder, og der kommer Freddy. - Farvel, Anders, siger man i hastig flugt og med en klump i halsen.

SENERE erfarede vi, at Anders alligevel kom fri. En af vore udmærkede kammerater, den musikalske og stærke slagter fra Køge, ufattelig hvordan, fik ham over pigtråden. Anders var stor og tung. Han anbragtes i en trætop, hvor han sad natten over o. den følgende dag, til mørket faldt på, hjælp blev rekvireret, og Anders kom til Sverige, hvor han oplevede befrielsen.

Som det da regnede. Det må gøre det svært for hundene at opsnuse os, trøster vi os selv. Nu, da vi omsider er ude i det, gennemstrømmes man af en ejendommelig, men behagelig følelse af igen at være fri. - Stille, kommanderer den gamle spanienskæmper fra Horsens. Salver fra tyske maskingeværer. - Videre, fortsætter Peter, - det er ikke lige over vore hoveder.

VI ER NU henvend hundrede, der er kommet over, og som breder sig som en vifte i alle retninger. Vi er fire, der holder trit, Hans fra Valby, Peter fra Horsens, Freddy og jeg. Det

drivvåde tøj klæber til kroppen, fra min lomme skummer herlig sæbelud. To stykker 80 pct. sæbe, som man har sendt hjemmefra, og som var mangelvare, havde jeg fundet for gode at efterlade, nu var regnen i gang med at opløse dem.

Sådan løber vi længe, nu lysner det, dagen er ved at begynde, og vi er i udkanten af skovene omkring Gurre sø.

HUSKER DU Gurre? Jo - vi skal nok huske den. Dagslyset afslører, at vi ser ud, som vi er gået lige gennem den.

Vi må i forbindelse med mennesker. Det er nødvendigt at løbe en risiko. Huse er der ikke mange af. I det nærmeste, et husmandssted, er der netop tændt lys. Vi betragter det lille hus. Peter Sabro banker på. En midaldrende mand stikker et søvnigt hoved frem, men bliver omgående lysvågen. Vi har været heldige.

- Nå ja, vi er flygtninge fra Horserød, siger Peter lige ud. Vort miserable udseende ville også gøre bortforklaring umulig. - Fortæl os, hvor vi er?

SVARET, vi fik, var en nedslående oplysning om, at vi var løbet i ring. Efter lange timers flugt stod vi i denne drivvåde morgen kun to kilometer fra lejren.

Vi spurgte den flinke mand, om han havde et kort over egnen, og det havde han, ikke særlig godt, men anvendeligt.

Skønt han forståeligt nok rystede af nervøsitet, føjede han til: - Nu skal jeg gå med et stykke, så I får den rigtige retning. Han gav os en række supplerende bemærkninger og ønskede os alt muligt held.

Alligevel rart at have talt med et venligt-sindet menneske.

En flyvemaskine roterer over vore hoveder. Det er os, den søger, blev vi enige om og kravler ned i en grøft i nærheden af en roemark. Roerne mindede os om, at vi var sultne, og da vi ikke har andet at tage os for, kan vi lige så godt smage på markens grøde. Midt i den drøvtyggende ro, lyder der pludselig skud.

Vi må have rede på dette, og denne gang må en større gård holde for.

Det er ganske vist at trække veksler på folks forståelse, men vi var i august 1943, tyskerne var på tilbageslag, vi kunne give den folkelige forståelse for os en bred margin, og vi blev heller ikke skuffede. Det er en skytteforening, der holder øvelser i skoven.

VED EN mindre sø standser vi igen op. Hidtil har vi holdt os til de sjællandske marker med deres fuger og forhindringer, men sådan kan det ikke fortsætte, på et eller andet tidspunkt må vi ud på de egentlige veje. Hvor? Tyskerne er jo nok på færde. Først må vi dog forbedre vort udseende. Så smider vi da tøjet her ved søen og vasker og skrubber det værste snavs af.

Timerne derefter var det uophørligt fremad. Man taler ikke meget. Vagtsomt »fotograferer« man de uundgæelige levende

væsener, man får inden for øjenvidde. Er flyvemaskinen over vore hoveder, udelukkende optaget af at kortlægge vores færde? Er vejene fyldt med tyske soldater og civilister? Er alle indfaldsveje til København mon ikke afspærret?

Men det var den 29. august 1943. Den danske flåde var sænket, og alt mens flåden sank, rankede det danske folk sig.

Så betydningsfuld vor flugt var set fra vor private horisont, så var den dog, i forhold til alt det øvrige, der skete, kun for en episode at regne.

Mørket er i færde med at falde på. Der er udgangsforbud. Hvor skal vi søge ly? Vi nærmer os en skov og bestemmer at standse op her. Aftenens kølighed minder os gennem kuldegysninger om, at vi stadig er gennemblødt, overkørt, trætte. Vi er stadig fire sammen og lægger os i skovbundens pløre ind mod hinanden, mens vi dækker os til med sammenskrabet efterårsvold og belaver os på at fortsætte. Inden aften skulle vi gerne være i København. Vi så miserable ud, uheldigt naturligvis, da vi gerne skulle nå frem så ubemærket som muligt.

HER i morgendisken finder vi det fornødt igen at dele os to og to. Peter og Hans i een retning, Freddy og jeg i en anden.

- Farvel med jer, siger Peter og Hans ved et vejskel. - Farvel og held med turen, kommer det fra os andre.

Freddy og jeg kaster et sidste blik efter vore kammerater. Afskeden var enkel og uden større ceremoniel.

Hvad ville der mon ske med dem, der blev tilbage? Hvor mange mon i grunden det var? Skyderiet? Fangeårene havde gjort os til brødre i dette ords bedste mening, forhåbentlig måtte vore veje krydses igen i modstandskampen og i et befriet Danmark, så fik det koste, hvad det ville.

VI HAVDE nogle småører. Dem havde vi kammeratligt delt, inden vi gik i hver sin retning. Vi fandt ud af, at der kunne blive en halv liter mælk til hver. Så vovede vi os ud på vejen og nærmede os en lille landsby. Freddy ventede udenfor, mens jeg gik ind. Der var mange mennesker i butikken. Folk samlede sig i disse dage og snakkede med hinanden. Da jeg forlader butikken med vor mælk, følger købmanden med:

- Sig mig, hvor kommer I fra?

- Vi er flygtninge fra Horserød, svarede Freddy.

- Jeg var klar over det, sagde købmanden. I er vel sultne?

Det var svært at benægte. Nu kom en kone ud, måske hans egen.

- Sørg for, at de får noget at spise.

Så sad vi da igen i et hjem. Vort udseende blev civiliseret en smule. Bløde stole. Familieportrætter på væggene, blomster i vinduerne. Kort sagt, dansk hygge.

Selv den mest hårdkogte hedning kunne få religiøse anfægtelser, bugen bad allerede en uforståelig bøn - om stegte koteletter måske.

Det var i hvert fald det, der kort efter lå på vore tallerkener, plus andre lækre ting.

Hun orienterede os om situationen: Om Horserødflugten var de allerede orienteret. Efter endt måltid takkede vi den venlige dame for god mad og nationalt sindelag, og vi følte os rustet til at tage det sidste træk.

DEN ØVRIGE DAG gik uden bemærkelsesværdige variationer. Og så nærmede vi os endelig den forjættede by. Freddy havde en bekendt i udkanten af byen. Vi traf den nævnte kammerat hjemme, gensynet var hjerteligt, og Freddy spurgte: - Sporvognene, er de bevogtet af tyskerne?

- Det var de ikke, forklarede han. - Udmærket, så kommer du til at forsyne os med penge til sporvogn. Det gjorde han gerne.

Vi opsøger en familie på Frederiksberg, hvor en af sønnerne er engageret i modstandskampen. Vi bespises og har det rart, mens vi venter på, at sønnen skal komme hjem fra arbejde.

Hjemkommet orienterer han os igen, man mener, at ca. hundrede kammerater er undsluppet Horserødlejren, der er lidt besvær med at ordne den store indkvartering af de mange, der nu og i de nærmeste dage søger mod hovedstaden, men bare rolig, alt ordner sig. De første par nætter må I klare jer med et kolonihavehus - aldeles fortræffeligt - og i øvrigt: Frihed fremfor komfort.

DER GÅR et par døgn, vi falder til ro, vænner os til det nye liv og får så besked om et bedre logi. Her får vi en dejlig, stor lejlighed, der beboes af en jødisk familie. Manden er indehaver af en guldsmedeforretning. De gav os en overmåde hjertelig velkomst og forsynede os med mad og andet fornødent.

Kom ikke til os med nedvurderende snak om jøder. Hvor var de rare og venlige. Men truslen om repressalier hang også over deres hoveder, så hvor vidunderligt vi end havde det, så var det alligevel et usikkert sted. Når som helst kunne angrebet mod jøderne komme, men indkvarteringsmulighederne var overbelastede - det var nødvendigt at vinde tid.

Den jødiske familie, Bodnia hed den, opholdt sig mindst muligt i lejligheden, de sørgede for, at vi ikke manglede mad, og de kom for at spørge til vort befindende. Vi kunne ikke undgå at høre, hvordan de indbyrdes førte samtaler om, hvordan de kunne hjælpe den og den familie, og jeg forstod, at det drejede sig om fattige, jødiske familier, der måtte forstrækkes med midler, så de kunne sættes i stand til at blive sejlet over til Sverige.

HVAD har nu givet anledning til i erindringen at genopleve disse timer?

- Det var Store Bededags eftermiddag, telefonen ringede. Fra den anden ende af telefonen hørte jeg: - Det er fru Bodnias datter. Jeg hilste på dig i Ramlösa omkring befrielsesdagen i 1945. Jeg opsøgte dig, fordi jeg vidste, du illegalt havde boet hos mine forældre.

Maskingeværpost med telefon og projektor i et hjørne af lejren. I forgrunden strømførende pigtråd og bagved meterhøjt ståltrådshegn, der dækker for en hundegård. Så godt blev der vogtet over de danske fanger.
Kaj Nolsøe Bang.

EMBORG

ERIK EMBORG EXPORT A DK 9000 AALBORG DENMARK
TELEPHONE 08 1312 33 CABLE ERIKEM TELEX 6 97 63 ERIKEM DK

Your Food Specialist

Hvem var fru Bodnia?

Ja, før krigen anede jeg ikke hendes eksistens. Men hun var fra et af hundreder hjem, der uden hensyn til egen sikkerhed åbnede sig for os, der havde Gestapo eller det danske politi i hælene - modstandsbevægelsens forfulgte.

FRU BODNIA vidste, hvad det var at være forfulgt, opvokset som hun var i det gamle Rusland, hvor den modbydelige antisemitisme stod i fuldt flor, og familien Bodnia var jøder, men, som vi her oplevede det, fuldgode danskere - endda blandt de allerbedste.

Jeg har korresponderet en del med fru Bodnia efter krigen - i et senere brev fortæller hun om nogle slægtninge i Polen, der boede i den jødiske ghetto i Warszawa under den tyske besættelse. Gang på gang havde tyskerne foretaget razzia - hver gang var de drevet ud

på gaderne, hvor tyskerne tog nogle af de polske jøder med til en uvis skæbne. Også hendes slægtninge havde gang på gang været udkommanderet til disse ydmygende eskapader, uden dog at have været genstand for nazisternes mere nærgående interesse.

Endnu en gang var de blevet kommanderet ud. Deres to børn havde de efterladt i hjemmet, hvor de havde anbragt dem i en brændselskælder med instruktion om ikke at røre sig, før forældrene kom tilbage.

Men fru Bodnias slægtninge kom aldrig mere tilbage - denne gang havde tyskerne taget dem med sig.

Nogen tid efter havde nogle nærtstående været inde for at besøge det efterladte hjem, og der - i brændselskælderen - fandt de to sammenbøjede barnelig, de to børn, som fru Bodnias slægtninge måtte efterlade!

Disse ting havde Steen Hansen i kraft af sine evner listet op i ærmerne, uden at vagten havde set det.

Da jeg havde fået mine ting og gik ud i gangen igen, daskede »Slagteren« mig stille bagi med sin gummiknippel, mens han kneb det ene øje i og sagde: »Den har I lavet godt.« Han havde åbenbart kunnet se hele trylleriet derudefra - men han holdt mund.

En dansk fange, som jeg kom i øjenkontakt med fra mit cellevindue, når han var på gårdtur, sendte mig meddelelser ved hjælp af morse. Når han gik, svingede han jo også med armene, og hver gang højre hånd kom frem foran ham, var den enten strakt eller knyttet - altså morsesystemets streg og prik, afslutning af et ord markerede han ved at føre armen ind foran sig. Jeg aner den dag i dag ikke hans navn, men læser han dette, retter jeg hermed en tak til ham for signalerne.

P. Feddersen

FRA ERINDRINGSBOGEN IV

TUGTHUSET »DREIBERGEN«

Fangevogterne i tugthuset var en broget skare. Nogle var naturligvis tjenestemænd, men grundet krigen var mange af disse indkaldt, og i stedet havde man udskrevet folkepensionister og krigsinvalid til tjeneste i tugthuset.

I Dreibergen erindrings jeg især 3 gamle pensionister, alle over 70 år. Navnene husker jeg ikke, men vi benævnte dem også efter deres tidligere arbejde: »Kapelmesteren«, gammel, rar, men næsten senil - »Slagteren«, bred og hyggelig, og »Skrædderen«, som var en flot hvidhåret ældre herre med elegant cyklistryverskæg. Så var der en ung krigsinvalid, som bandede Hitler og krigen langt væk, og endelig »Hochtand« (navnet på grund af overbid), som var Oberwachtmeister og »Abstand«, som jeg omtalte sidste gang, og som fik sit navn, fordi han under gårdturene altid skreg: »Abstand halten«. De her nævnte var rare og omgængelige, men der var også kedelige typer.

»Skrædderen« var ivrig for en sludder med mig, men han kiggede altid forsigtigt op og ned ad gangen, for ingen kolleger måtte se, at han smuttede ind til fangen. Han trak så døren til, og så fik vi en hyggelig sludder. Havde vi lige modtaget røde kors pakke, demonstrerede han, at han godt kunne tænke sig en lille godbid, ved at hale lidt ud af sin uniformslomme, og så kunne det godt ske, at jeg lod lidt falde ned i den.

Natten før attentatet på Hitler havde et vindue i kirkefløjen stået og smækket hele natten til min irritation. Jeg omtalte det overfor »Hochtand« næste dag, idet jeg hentydede til, at glasset jo kunne gå itu. Under gårdturene den dag, lagde jeg ved morgenturen mærke til, at Hitlers billede, som kunne ses gennem vinduet i kontorfløjen, var omvundet med

sørgeflor, hvilket gav os visse forhåbninger, men ved eftermiddagsturen var der i stedet hængt en blomsterkrans på billedet.

Min omtale af vinduet om eftermiddagen til »Hochtand« efter gårdturen medførte en ejendommelig reaktion hos ham. Han pegede rasende over mod kirkefløjen og sagde noget omtrent sådan: »Ja - kirkevinduet raser - Gud har forladt os - djævelen regerer igen«.

Nogle dage senere refererede jeg i en samtale med ham til denne hans reaktion, idet jeg pegede på hans partiemblem. Her svarede han, at nazist var han absolut ikke, men for at kunne beholde sit arbejde, var han nødt til at være partimedlem. »Bar jeg ikke dette mærke, sad jeg måske her i cellen som du,« sagde han.

Vore toiletsager m.m. måtte vi aflevere ved ankomsten til fængslet. En dag fik Steen Hansen den lyse idé at henlede fængselsdirektionens opmærksomhed på, at vi da ikke behøvede at tære på fængslets sæbebeholdning, da vi jo selv havde noget liggende i depotet.

Vi blev derfor en dag alle ført ned i kælderen til depotet. En Hauptwachtmeister gik så ind i depotet sammen med Steen Hansen, som skulle være tolk, hvorefter vi blev kaldt ind een efter een til vore ejendele.

For at forstå det følgende må det fortælles, at Steen Hansen var en meget dygtig hypnotisør og tryllekunstner.

Uden for depotet, som var adskilt fra gangen med tremmer, sad »Slagteren«, som sendte os ind efterhånden. Vi gik så hen til bordet, hvor Steen Hansen og Hauptwachtmeisteren stod, og under megen snak fik vi udleveret toiletsagerne, og, da vi passerede bag om Steen Hansen, også vor tobak, tændstikker og andre nyttige småting som lommekniv og blyant.

NORGE

ISRAEL VIL BELØNNE ALLE SOM HJALP JØDER UNDER KRIGEN

Jerusalem. (Finn Jor). Vi forsøger frendes å finne frem til flere av dem som hjalp nødstedte jøder under den annen verdenskrig. Hittil har vi funnet fem tusen, og hensikten med å lete efter dem er at staten Israel ønsker å påskjønne deres mot og medfølelse. Det skjer på den måten at de får komme hit som våre gjester og plante et tre i Israels jord. Hittil har to tusen gjort det, tre tusen er under behandling av en spesiell komité som grundig gjennomgår materialet og vidnesbyrdene om hva de har gjort.

DET ER underdirektør Eytan Barhon ved 'Yad va'Shem - minnemuseet over de jødiske helter og martyrer som ble drept under den annen verdenskrig, som sier dette. Museum er forøvrig ikke det riktige ordet, det dreier seg også om et forskningssenter og et arkiv med dokumentasjon over hva som skjedde med hver enkelt av Europas 11 millioner jøder under annen verdenskrig. Blant annet har man sendt ut spørreskjema til alle synagoger i verden for å finne så mange navn som mulig, og det strømmer daglig inn nytt materiale.

Men videre er det et museum med en stort anlagt dokumentasjon over de tragiske begivenheter i Tyskland fra 1933 da Hitler kom til makten og frem til krigs avslutningen. Det er en skremmende utstilling - men den bidrar naturligvis til å holde den tragiske bakgrunn for opprettelsen av staten Israel lys levende.

- Allikevel er ikke mer enn halvparten av våre besøkere israelske, forteller direktør Barhon.

Gutenberghus

100 ÅR

Feriehuset i Smidstrup

Ansøgning om gratis rekreationsophold i Gestapofangernes Sjællandsafdelings feriehus i Smidstrup kan nu søges af medlemmer af Sjællandsafdelingen, som har været i fængsel eller KZ-lejr i årene 1940-45 med tilknytning til modstandskampen.

Når huset ikke benyttes af afdelingens medlemmer, kan andre af sammenslutningens medlemmer komme i betragtning.

Ansøgning med oplysning om tidspunkt for arrestationen samt hvilke fængsler eller lejre, man har været i, til Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. Kammerater med skole-søgende børn har fotrinsret i skoleferien.

Filbinger ved at indhentes af sin nazistiske fortid

København 11/5. Ministerpræsidenten i den vesttyske delstat Baden-Württemberg, Hans Karl Filbinger, er ved at blive indhentet af sin nazi-fortid. Som ung jurist fik han en ung deserteret marinesoldat dødsdømt, og det har rejst en hed debat i Vesttyskland med retssag og krav om Filbingers tilbagetræden.

Hans Filbinger er kristelig demokrat, valgt første gang til landdagen i Baden-Württemberg i 1960 og siden 1966 ministerpræsident. Indtil dette år med en pletfri karriere med juridisk doktorgrad fra universiteter i München og Sorbonne i Paris.

RETSSAGEN AFGØRES I JUNI

ingen har hidtil tvivlet på, at den 64-årige ministerpræsident i Baden-Württemberg havde en dadelfri fortid.

- Min antinazistiske holdning er kendt og dokumenteret, sagde Hans Karl Filbinger i 1972.

Den vesttyske forfatter Rolf Hochhuth kom i vejen for hans »dokumenterede« antinazistiske holdning. Og nu er Hochhuth og dagbladet Die Zeit, som offentliggjorde artiklerne om Filbingers indsats under krigen, sammen med tidsskriftet Der Spiegel sagsøgt for forfalskning af kendsgerninger.

Retssagen begyndte tirsdag ved en domstol i Stuttgart, og resultatet ventes i slutningen af juni. Imens har Der Spiegel offentliggjort dokumenter fra Filbingers arbejde som militær-anklager i Oslo kort før den tyske kapitulation.

I januar 1945 krævede Hans Karl Filbinger en 22-årig marinesoldat, Walter Gröger, dødsdømt. Gröger var ved en anden militærdomstol idømt otte års tughus for rømnin-gen.

Gröger blev dødsdømt.

I februar i år afslørede forfatteren Rolf Hochhuth, at ministerpræsidenten havde været anklageren.

Hans Karl Filbinger nægtede ethvert kendskab til denne dødsdom. Han kunne ikke huske nogen sådan.

DOKUMENTET SKREVET AF FILBINGER

Hochhuth fremlagde derefter det officielle dokument fra henrettelsen en eftermiddag i Oslo knap to måneder før den tyske kapitulation. Dokumentet var skrevet af Filbinger.

»Den dødsdømte stod kl. 16 med bind for øjnene på henrettelsespladsen. Han afgav ingen erklæring. Henrettelseskommandoen på 10 mand var opstillet fem skridt fra den dømte. Kommandoen: Fyr! blev givet kl. 16.02. Den dømte døde kl. 16.04.«

Ministerpræsidenten kan nu godt huske dødsdommen og henrettelsen, den eneste han havde overværet under krigen. Filbinger har forklaret, at hans overordnede havde forlangt dødsdommen, og han havde kun gjort sin pligt.

Sagen Filbinger har skabt stor debat i Vesttyskland med afstikkere til forbundshovedstaden i Bonn. Der stilles spørgsmål ved, om en ministerpræsident kan fortsætte med en sådan fortid.

SS officerer udvist fra England

Tre SS-officerer, Hubert Mayer, Rich. Schultze-Konses og Walter Harzen troede, at de kunne propagandere i England. De rejste i vinter til London og indbød til pressekonference for at præsentere en engelsk udgave af et billedværk »Die Waffen-SS«. Det britiske udenrigsministerium erklærede dem imidlertid for »uønskede personer« og lod dem udvise.

Baggrunden for udvisningen var et voldsomt røre i parlamentet, hvor repræsentanter for alle partierne protesterede mod SS-propagandaen. Churchills sønneson sagde: »Selv vi, der var børn, kender SS og deres brutalitet.« Aviserne bragte beretninger fra engelske soldater, der havde overlevet SS-massakrer mod britiske soldater, ligesom radio og TV bragte beretninger om SS-grusomheder.

»The Times« kaldte det planlagte SS-besøg for en fornærmelse. »Guardian« henviste til de nynazistiske tendenser i Tyskland, hvor SS-HIAG-organisationen blomstrer. Jødiske demonstranter mødte op med plakater med tekster som »Slip ikke nazi-forbrydere ind«.

SS-obersturmbannführer Harzen, fhv. kommandør i SS-divisionen »Hohenstaufen«, blev afvist allerede ved ankomsten i lufthavnen. Schulze-Konses, fhv. adjutant for Hitler, var ankommet tidligere og skjulte sig hos en højreradikal irlænder.

SS-sturmbannführer Mayer, SS-livstardate »Adolf Hitler«, var også sluppet ind, men fik besked om at forlade landet. Umiddelbart før afrejsen dukkede han imidlertid op på en pressekonference, hvor han udtalte, at han ikke kendte noget til de påståede SS-forbrydelser. Udtalelserne fremkaldte som sådan tumult blandt journalisterne, at han måtte flygte fra pressekonferencen ad en bagdør.

Nynazisterne skaffer sig våben og penge ved overfald

Bonn 20/4. Vesttyske nynazister er begyndt at danne hemmelige bevåbnede grupper, der er lige så godt organiserede som terroristbanden Rote Armee Fraktion var det i begyndelsesstadiet. Denne konklusion er sikkerhedspolitiet kommet til efter en indgående undersøgelse af den tiltagende højreekstremistiske virksomhed i delstaten Niedersachsen.

I en rapport til delstatsregeringen i Hannover berettes om 75 nynazistiske udskjelser i 1977. Herunder er nazisterne også gået over til direkte terroraktioner. Således tilskrives et bankoverfald i Hamborg 19. december i fjor, hvor der blev røvet 60.000 d-mærk, to unge nynazister.

Myndighederne havde først formodet, at det var RAF-terroristerne, der havde været på spil. Det samme troede man, da hollandske soldater under en NATO-manøvre i Niedersachsen 5. februar i år blev overfaldet af maskinpistolbevåbnede banditter, mens de overnattede i et telt. Hollænderne blev tvunget til at udlevere fire maskinpistoler, som nu er blevet fundet hos chefen for den berygtede nynazistiske ungdomsorganisation Wiking-Jugend, Uwe Rohwer, bosat i Dörpsted mellem Slesvig og Husum.

Efter Rohwers anhøldelse er det kommet frem, at medlemmer af Wiking-Jugend skal have udarbejdet en plan om at befri Adolf Hitlers tidligere stedfortræder, Rudolf Hess, fra krigsforbryderfængslet i Spandau i Vestberlin.

2 ÅRS RETTERGANG MOD KZ-BØDLER

Düsseldorf (Politiken) 6/3: Retssal L 111 i landsretten i Düsseldorf har i to år været vidne til et makabert og grotesk skuespil, vesttyskernes sidste store opgør med den nazistiske fortid.

Ni mænd og fem kvinder er anklaget for udslettelsen af 250.000 fanger i den polske KZ-lejr Majdanek. Virkeligheden fra dengang præger ikke retshandlingen. Den er blevet et juridisk teater, en forestilling, hvor 28 forsvarere bruger alle midler, selv de mest latterlige, for at trække processen i langdrag.

Ofrene fra dengang er også ofrene i dag. Vidner fra Vesttyskland, Polen,

USA og Israel fortæller om grusomhederne for 35 år siden og de er alene, når de fra vidnesskranken kigger ud over de 28 advokater og de 14 anklagede. Kun vidnerne synes påvirket af mødet med fortiden.

Retspræsident Gustav Bogen er omhyggelig i sin udsprog og tager hensyn til vidnerne, men forsvarerne går hårdt på. Hvordan kan vidnet være sikker i sin sag efter 35 år, hvordan kan vidnet genkende den og den anklagede, er der nogen som har forbedret vidnets hukommelse, spørger de.

SS-OFFICERER RÅDGAV TV-FOLK OM JØDEDREB

New York 5/5: To tidligere SS-officerer har mod betaling hjulpet med udarbejdelsen af den amerikanske TV-serie Holocaust - Ragnarok - der handler om nazisternes udryddelse af seks mill. jøder under anden verdenskrig, skriver et amerikansk magasin. En af SS-officererne har solgt TV-folkene en amatørfilm af massedrab på jøder, som han selv har optaget. Seriens producenter siger, at de har benyttet sig af de to mænd for at gøre serien så virkelighedstro som mulig.

DERNEDE FRA...

Vi har tidligere omtalt eksempler på, hvorledes der - især i Vesttyskland - gøres forretning i nazisymboler og effekter fra Hitlertiden. Eksempler herpå kunne vel også findes i visse antikvitetsbutikker herhjemme og andet steds, og det kan måske delvis forklares med den almindelige nostalgiske bølge, vi oplever også på andre områder.

Det sidste nye er postordre-varehuset Photo-Porst i Frankfurt, der reklamerer med grammofonplader med Goebbels og Hitler, SS-sange o.l. Pladerne er tilmed dyrere end f.eks. koncertplader med Beethoven eller Mozart... Det sidste nye skal være æsker med samlesæt i plastic til komplette KZ-lejre!

HITLERBREV PÅ AUKTION

München 4/3: Et brev fra Adolf Hitler til hans elskerinde Eva Braun er på en auktion i München blevet solgt for 1600 d-mark (4416 kr.). På samme auktion blev et trofæ, der har tilhørt chefen for den nazistiske luftflåde, marskal Hermann Göring, solgt for 7200 d-mark (19.875 kr.)

GÖRING SINDSSYG

Den svenske regering har offentliggjort lægejournaler fra 20'erne som viser, at Nazi-Tysklands luftmarskal Herman Göring var sindssyg og kronisk morfinist. Han blev tvangsindlagt på et sygehus i Stockholm efter at være flygtet til Sverige efter Hitlers mislykkede statskup.

BØGER

OG SÅ BAGEFTER

Mogens Fog: Efterskrift. 1946 - og resten - 254 s. Gyldendal.

Mogens Fog har fortsat sin bog »Efterskrift 1904-45« med et andet bind, som handler om opgøret fra 1945 i besættelsens kølvand. Han siger i sit forord, at han kom til at bevæge sig i nye baner, som han ikke havde forudset eller tilstræbt, det »blev en personlig konsekvens af mit ideologisk-politiske engagement at være meddelagtig i nogle af efterkrigstidens konflikter og opgør.«

Det største afsnit af bogen handler dog om hans arbejde i egenskab af professor og rektor ved Københavns Universitet.

Men i de første år efter besættelsestidens ophør var han i allerhøjeste grad optaget af rigsdagsarbejde som medlem af den kommunistiske folketingsgruppe - uden dog at være direkte partimedlem.

Det var jo det kommunistiske partis glansperiode med 18 medlemmer. Han gør opmærksom på, at partiet repræ-

senterede et bredt lag af den danske befolkning: landarbejdere, faglærte og ufaglærte fagforeninger, trænede politikere og akademikere. Det var en periode, som var præget af partilederen Aksel Larsen.

DET ER forfatteren meget om at gøre at betone, at »Moskva« aldrig kom til orde i partiets debatter i partigruppen. Det hænger sammen med, at hans vurdering af det russiske kommunistparti blev mere og mere kritisk, fordi det varetog rent russiske interesser og ikke kunne følge de mere almene synspunkter, hvorved et fælles kommunistisk partiarbejde på tværs af snævre nationale interesser blev umuliggjort.

Vi får en god, saglig redegørelse for det politiske arbejde i efterkrigstiden, naturligvis set ud fra forfatterens synspunkt, og i den sammenhæng er det interessant at bemærke sig, at han mere og mere præges af en akademikers grundholdning: At tage saglig, selvstændig stilling til de foreliggende problemer, ikke lade sig diktere af en partiparole.

Det meste af bogen handler altså om hans arbejde i tilknytning til Københavns Universitet, og her kan det naturligvis knibe noget med at følge med for den, der ikke kendte universitetets forhold på grundlag af direkte, personlige erfaringer.

Han skildrer levende studenteruhøjlighederne i slutningen af 60'erne. Han tager skarp afstand fra de demonstrerende studenter. Lov er lov, og lov skal holdes. Han er afgjort tilhænger af reformer i universitetets ledelse og arbejdsplaner, men arbejdet herfor skal ske på et sagligt og et anstændigt grundlag, ikke ved vold.

Hans fremstilling er præget både af saglighed og en bemærkelsesværdig sans for humor, og han magtede på

Simonsen & Weel

ROSKILDEVEJ 14 . 2620 ALBERTSLUND

TELEFON (02) *64 81 11

VESTERGADE 5 . 8000 ÅRHUS C . TELEFON (06) *12 09 11

S&W

fremragende vis at »lege skjul« med studenterne. Det er helt spændende at følge skildringen af, hvorledes han mestrede kunsten at skifte bil, så demonstranterne forgæves holdt vagt for at »fange« ham. Han ønskede ikke at anvende voldsmetoder. Så studenterne fik altså kun i begrænset omfang mulighed for at smykke sig med »martyrglorier«.

DER KUNNE VÆRE god grund til at gå nærmere ind på hans skildringer af mangfoldige enkeltheder, men det skal i denne omtale blot siges, at der er særdeles mange enkelte begivenheder og synspunkter, som ganske uvilkårligt vil interessere enhver, der beskæftiger sig med dette stykke danmarkshistorie.

Hans fremragende forståelse for, at enhver forfatter, når det kommer til stykket, altid også fortæller noget om sig selv, fremgår af følgende citat:

»Ingen forskning eller undervisning kan være »værdifri«, men i de eksakte videnskaber vil de fleste, som »ser« det samme, drage ensartede konklusioner.

Men både i emnevalg og i anvendelse af forskningsresultater indgår ofte en vurdering, præget af udøverens almene holdning til mennesker og samfund. Stilling til atomkraft og miljøforurening er stærkt optrukne eksempler herpå.

I langt højere grad er indenfor samfunds-, litteratur- og sprogvidenskaber både valg af studieobjekter og bedømmelse af deres indhold afhængige af den enkelte forskers og undervisers forudsætninger og — ofte ubevidste — fordomme, retningsgivende, afhængig af de øjne, der ser. Det gælder både for de »konserverende« og de »revolutionære.«
Ganske enig her!

Paul Holt

SLÆGTSBOG

En slægtsbog - med et bidrag til besættelsestidens historie. - F. Hvass: Personer og familier af navnet Hvas. - Supplement af Fr. J. Hvass. - 385 s. plus slægtstavler. - Markledgade 24, Løgumkloster. Pris kr. 87,35.

Denne meget fyldige familiebog har for enkelte afsnits vedkommende en vis almen historisk interesse. Det drejer sig om Frants Hvass og hans virke i udenrigsministeriet under besættelsen. Bogen er et supplement til ovennævnte værk, ved Frants Jørgen Hvass, Løgumkloster, hos hvem bogen kan købes.

Den 9. april 1940, kl. 4 morgen, blev Frants Hvass tilkaldt af vagten i udenrigsministeriet ved meddelelsen om Danmarks besættelse, og fra da af var han stærkt optaget af de mange sager, som fulgte hermed for ministeriets vedkommende.

Det er væsentligt at fastholde, at hele denne skildring af de begivenheder, som fulgte efter, er skrevet af en embedsmand med administrative beføjelser, ikke af en ansvarlig parti-politiker. Det giver derfor også et betydeligt overblik over udviklingen af flere af de særlig væsentlige begivenheder.

Han var således med Scavenius i Berlin til underskrivelsen af »Antikominternpagten« nov. 1941, »Telegramkrisen« i 1942 m.m. og ydede en indsats til hjælp for jøderne, da forfølgelsen af dem begyndte, besøgte også Theresienstadt juni 1944.

Da der kom mere gang i en begyndende befrielse 1944-45 med transporter tilbage fra kz-lejre og efterhånden videre til Sverige, var han også aktiv. Han fik virkelig gode muligheder for i nogen udstrækning at lære forholdene at kende, selv om tyskerne var ganske flinke til at dække over de virkelige forhold, hvad vi, der »sad inde« ved temmelig meget om. Der gives en samlet fremstilling af Frants Hvass' indsats med redegørelse for de mange historiske kilder, som efterhånden findes mange steder, og hele denne redegørelse er særdeles værdifuld for den, der ønsker at danne sig et overblik over de historiske begivenheder, om end der ganske naturligt ikke er plads til de mange for den enkelte meget væsentlige enkeltheder!

Paul Holt

Den 9. aprils forhistorie

Viggo Sjøquist: Besættelsen 1940. De danske forudsætninger for den 9. april. - 75 s. Gyldendal.

Det er et værdifuldt lille historisk værk, der foreligger med Viggo Sjøquists bog om forudsætningerne her i landet for besættelsen 9. april 1940.

Han har begrænset sin opgave til at gøre rede for de oplysninger, som regering og nogle embedsmænd kendte for selve den 9. april, altså forsøge at »løse regnestykket, idet vi prøver på at glemme, at vi kender facit«. Det er set fra et historisk synspunkt helt rigtigt.

Vi får god besked om den daværende regerings holdning, og det fremgår ganske klart heraf, at den var indstillet på at undgå at komme i nogen form for væbnet konflikt, selv om den udenrigspolitiske situation blev mere og mere indviklet, eller rettere mere og mere pågående set fra et dansk synspunkt.

Den daværende regering var jo læv i historisk sammenhæng som ud fra aktuelle vurderinger absolut ikke indstillet på, at Danmark skulle deltage i nogen form for krig. Og det var jo dette, som gav tyskerne deres store chance.

Her skal ikke gås i enkeltheder, men det kan i høj grad anbefales, at dette lille skrift f.eks. finder anvendelse i historieundervisningen på de højere skoletrin. Det er forsynet med gode oplysninger og er holdt i en fin og samtidig nøgtern og ren saglig stil.

De foregående års »forsvarspolitik« - hvis man kan kalde den sådan - fører til forfatte-

rens vurdering: »Alt velovervejet var beslutningen den 9. april og den deraf følgende forhandlingspolitik med tyskerne nok den mest realistiske - men naturligvis ikke den mest heroiske,« og han slutter derfor også:

»Det er den danske modstandsbevægelses fortjeneste, at den i ikke ringe grad kunne afbøde de uheldige virkninger af kapitulationspolitikken ved dels at gengive folket dets selvagtelse, og dels genoprette landets prestige over for de sejrende magters befolkninger.«

Og det vil der være sikker tilslutning til fra alle, der sluttede op om den kæmpende modstandsbevægelse i vort folk.

Det ville være fristende at gøre nærmere rede for enkeltheder i forf.s klare, rent saglige fremstilling, men nu blot dette:

Læs bogen - den er virkelig lærerig!

Paul Holt

Slettet af rullen

Dansk boghandler skriver beretning om et forfejlet liv som tysk SS'er, og hvordan han blev såret på Østfronten i 1943.

Hos Aros Forlag i Århus er netop kommet en ganske lærerig bog: Olaf Nielsen »Slettet af rullen«, 168 sider, 59 kr.

Det drejer sig om et medlem af Frikorps Danmark eller Division Wiking, som 32 år efter 5. maj 1945 gør op med sig selv og sine handlinger. Og det danske retssystemets syn på ham. Ja, og vel især på folkets syn på ham.

Han er i dag boghandler et eller andet sted i den danske provins. Han lider stadig lidt med sit ben. Men fremfor alt lider han under til sin dødsdag, åndeligt såvel som reelt, at være »slettet af rullen«. Han blev tidligt domfældt. Fik et års fængsel for at have været med på Østfronten. Aldrig stikker eller terrorist i Danmark. Ærligt siger han, at han nok var taget hjem og havde gjort tjeneste i de frygtelige terrorkorps som Hipo-Schalburg o.l., hvis tyske eller danske nazi-myndigheder havde forlangt det.

Men han har fortrudt alt. Har også udstået sin straf. Og synes så, at Danmark nu kunne og burde lade alt være glemt. Han tilhører ikke nogen Frikorps-veteran-forening, afskyr tværtimod al den slags. I dag er han dybt religiøs. Også en meget belæst mand.

Titlen på bogen. Ja, det kommer sig af, at han nogle år efter krigen fra de danske udskrivningsmyndigheder fik tilsendt et brev om, at han for stedse var »slettet af rullen«. Måske rigtigt, både militært og fysisk. Han er jo vitterlig invalid for livstid.

Han havde jo sit ben at trækkes med, havde også udstået en fængselstraf. Og

havde — hvad myndighederne selvfølgelig ikke kunne vide — inderligt fortrudt, at han var kommet på en gal vogn. Modsat mange af hans ligesindede, som aldrig har fortrudt. Intet lært. Intet glemt. Vi tænker f.eks. på de mange danske og tyske, som aldrig har villet høre tale om Hitler som en bandit. Bl.a. og især med ansvar for seks millioner jøders død - eller for taløs og ubeskrivelig vold og terror mod ikke bare mange tyskere, men mod folk fra så at sige hele Europa.

Denne bog er, synes vi, et menneskeligt dokument. Fra en mand, som i dag bekender sig til kristendommen, til humanismen og demokratiet. Og udmærket forstår, hvor galt det gik ham og en række andre. Som Sylvia Salvesen — norsk lægeprofessor-frue og fra afdøde Kong Haakons omgangskreds og i øvrigt Ravenbrück-kz-fange — engang skrev om krigens skændslers: - Tilgiv — men glem aldrig!

Johs. Rasmussen

SABOTØREN

Under overskriften »Øjenvidnet: Sabotørens hverdag« har Bob Ramsing, som var med i modstandsbevægelsen under krigen, udgivet en skildring af et lille udsnit af frihedskampen. Det var i forbindelse med »Holger Danske«-gruppen, og begivenhederne fandt sted i København.

Vi får en udmærket redegørelse for, hvorledes det hele gik til, hvorledes de enkelte deltagere næsten ganske uvilkårligt blev ført ind i det direkte opgør med besættelsesmagten og dermed også imod den officielle »protyske« danske politik.

Vi får et levende indtryk af de enkelte deltageres personlige indsats, deres overvejelser i forbindelse med »direkte krig«, altså drab som uundgåeligt led i en frihedskamp. Det er også af virkelig betydning at få belyst, hvorledes de aktive deltagere i frihedskampen kom fra vidt forskellige lag i befolkningen. Altså et tydeligt vidnesbyrd om et ægte folkeligt sammenhold på tværs af de almindelige skillelinjer.

Og så bliver heller ikke de stiltfærdige medkæmpere glemt, de mange som stillede hus og hjem til rådighed, så frihedskæmperne havde faste tilholdssteder at ty til.

Fremstillingen er givet i en stiltfærdig, men indtrængende form, præget af umiddelbar ægthed, og man kan kun udtrykke tilfredshed med, at en sådan bog nu stilles til rådighed for undervisningen i skolerne, når man skal have gennemgået Danmarks historie under anden verdenskrig.

Og så skal jeg ikke lægge skjul på, at jeg har læst den med ganske særlig interesse,

uno X

Bensin Fyringsolie

fordi jeg i Vestre Fængsel havde en uge sammen med en af deltagerne, Emil Balslev, lige inden han blev afhentet for at henrettes sammen med Chr. Ulrik Hansen. Jeg kan kun bekræfte forfatterens sunde og sandfærdige beretning om, hvordan disse frihedskæmpere tog imod deres dom, hvor vel forberedt de var - i dybeste forstand! Bogen er fortrinlig velegnet til at bruges i historieundervisningen i danske skoler.

Paul Holt

Bob Ramsing: »Øjenvidnet: Sabotørens hverdag«. - Ill. 70 s. - Gyldendal. - Nordisk Forlag.

Marinen under krigen 1940-45

Kaj Nolsøe Bang

Det er en spændende og drenget bog, på sin vis rigtig for mandlige eventyrere i alle aldre, som den kendte danske sooficer, nu pensionist, Kaj Nolsøe Bang, her har skrevet, »Styrmand til orlogs. Marinen under krigen«, 192 sider, 64,50 kr., Chr. Erichsens Forlag.

Nolsøe Bang udgav tidligere på samme forlag bogen »Styrmænd til orlogs - optakten til 9. april«, hvori han luftede

sin dybe utilfredshed med den uværdige måde, hvorpå Danmark blev taget på sengen af tyskerne 9. april 1940.

Nu fortæller han så veloplagt i fortsættelsen om, hvad der videre hændte ham og en lang række af hans venner og kolleger i modstandsbevægelsen og i flåden. Hvordan han blev hjemsendt kort efter. Og snart igen indkaldt. Hvordan han oplevede 29. august 1943 (oprejsningen for Danmarks flåde), for da satte man sig til modstand mod flere tyske krav og sejlede i fuld fart mod Sverige med de flådeenheder, det var muligt for. Andre var allerede stukket af. Og endelig var der så en del skibe, f.eks. på Holmen i København, som i stedet sænkede sig selv. At tyskerne skulle kunne gøre brug af disse skibe, ønskede man i hvert fald for ingen pris.

Vi hører også om stort og småt i hans lange flygtningetid i Sverige. Først som skoghugger, siden i den militære træningslejr i Håtunaholm, hvor så mange danske soldater, flådefolk og politibetjente gennemgik en sund og hård og moderne militær uddannelse. Men der gik mange bryderier forud, før man var nået så langt. Og vi hører om spioner, og mange pudsige detaljer. På godt og ondt fra disse bevægede år, hvor nerverne nu og da stod på højkant.

Og sidst men ikke mindst, hvordan man ved befrielsen lå parat i bl.a. Helsingborg. For hurtigt at kunne landsætte de danske, veltrænede landmilitære enheder fra Den danske Brigade. Og hvordan en række skibe med danske orlogsgaster og flådeofficerer ikke bare skulle føre land-enhederne over hurtigt og sikkert, men også efter bedste evne gribe ind i kampene, som man ventede kunne blive hårde.

Johs. Rasmussen

ADRESSE- LISTE:

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01)35 50 12.

Næstfmd.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, (01)14 04 31.

Skr.: P. Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Bronshøj (01)74 26 35.

Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.

Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Arnold Jensen, S. Julsgaard Larsen, Børge Jensen, Lillian Olsen, Cilla Cohn og Mogens Petersen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Onsgårdsvej 17, 2900 Hellerup (01) 61 18 91.

Kass.: Johs. Damsgård, Herninggade 1, 2100 København Ø (01) 42 55 72.

Århus: Håkon Thomsen, Søndervangen 20, 8260 Viby J. (06) 14 53 95.

Aalborg: G. Hansen, Sønderbro 15, 9000 Aalborg (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Erik Beermann, Toldbodgade 61, 1253 København K (01)14 04 31.

Næstfmd.: Poul Nielsen, Bjernedevej 40a, 2700 Bronshøj (01)74 26 35.

Kass.: Agner Vennike, Præstelængen 19, København NV (01) 10 72 60, giro 58 718.

Skr.: Arvid Hemmingsen, Tulipanvej 21, 2720 Vanløse (01)Fasan 608.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Dragstrupvej 118, Ml. Jølby, 7950 Erslev Mors. (07) 74 16 64.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.

Næstfmd.: Richard Andersen, Giersingvænget 23, 5220 Odense (09) 15 98 27.

Kass.: Anna Strunge, Musvågevej 20, 8210 Århus V (06)16 98 12.

Kbh. afd.: Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 København NV (01)19 67 91.

Fmd.: R. Bonde Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde (02)94 99 04.

Esbjerg afd.: H. Thomassen, Torvegade 159, 6700 Esbjerg (05)12 87 83.

Odense afd.: Øster Stationsvej 21, Odense 5000 C.

Formand: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ (09) 15 98 27.

Kontoret er åbent hver onsdag fra kl. 10-12 og fra kl. 16-18. Tlf. 13 88 45, herudover vil kontorets leder Chr. Hansen kunne træffes på tlf. 16 31 93.

Sydfyns afd.: Louis Artell, Kirkevej 6, 5892 Gudbjerg (09)25 18 29.

Oskar Hansen, Vognmandsvej 25, 5800 Nyborg (09)31 09 23.

Sv. Aage Pedersen, Svendborgvej 45, 5761 Ollerup (09)24 13 65.

Nordsj. afd.: Ove Laursen, Dyssekilde, Ganløse, 2760 Måløv (03) 18 30 46.

Aalborg afd.: A. J. Jørgensen (Abo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82.

Århus afd.: Alfr. Berthelsen, Fuglebakkevej 130, 8210 Århus V (06)16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06)16 63 18. Åbent tirsdage og torsdage 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd. Ove Lembcke, Brodregade 19, Randers (06)42 51 30.

Næstfmd.: Børge Jensen, Vangeledet 76, 2830 Virum (02)85 00 35.

Kass.: Henry Clausen, Strandagergård, Kulhus, 3630 Jægerspris (03)33 01 91.

Århus afd.: Tonny Johansen, Trillegårdsvej 30, 8210 Århus V (06)15 06 46.

Kass.: Th. Nielsen, Jens Baggesensvej 66, 8210 Århus V (06)16 50 80.

Randers afd.: O. Lembcke, Brodregade 19, 8900 Randers (06) 42 51 30.

Sjællands afd.: Solveig Skjøtt, Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose (02) 48 56 74.

Kass.: Helge Brinch, CF-stationen, 3310 Olsted. tlf. (03)34 91 43.

Region I: Frits A. Lybek, Elmeallé 8, 9000 Aalborg (08) 13 67 68.

Kass.: Sv. Jönsson, Konvalvej 45, 9000 Aalborg (08) 18 34 73.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Arnold Jensen, Velhustedvej 5, 6933 Kibæk. (07)15 14 92.

Skr.: Chr. Bronnum, Finlandsvej 15, 9800 Hjorring (08)92 49 81.

Kass.: Axel G. Nielsen, Graven 18, 8700 Horsens. (05)62 60 00.

HORSERØD

Fmd. Heinrich Davidsen, Kastropvej 90, 2300 København S. (01)55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Holger Grome, Tårnby Torv 24, 2770 Kastrop. (01)50 33 86.

Næstfmd.: Mogens Petersen, Skallerupvej

20, 4760 Vordingborg (03)78 12 04.

Kass.: Ib Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre (01)75 58 03.

Skr.: Niels Otto Köster, Offenbachsvej 27, 2450 København SV (01)17 24 97.

Medlemskort og arkiv: Alex Bindeballe, Bakken 10, Nors, 7700 Thisted. (07)98 11 95.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N (01)35 50 12.

Skr.: Alf Møller, Orsbjergskovvej 15, 5591 Gelsted. (09) 49 14 35.

Kass.: Banke Jung-Jensen, Skalbjergrvej 32, 5230 Odense M. (09) 13 38 03.

Esbjerg: Peder Holm, Gefionsallé 4, 6700 Esbjerg (05) 14 02 67.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NO. (09)10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd (02)98 11 77.

Kass. og skr.: Einer Berthelsen, Guldborgvej 2, 2000 København F (01) 86 88 03.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Cilla Cohn, Rosenborggade 2, 1130 Kbh. K (01)13 15 75.

Næstfmd.: Max Gritzman, Nr. Sogade 49, 1370 Kbh. K (01)14 57 37.

Næstfmd. og kass.: S. Fischermann, C.J.Frandsensvej 15, 2400 Kbh. NV (01)67 05 76.

DE ERHVERVSHÆMMEDE

Adresser i København:

Kontor: Hulgårdsvej 110, 2400 Kbh. NV. Tlf. (01)19 67 91.

Fmd.: Rasmus Bonde-Larsen, Marievej 7, 2740 Skovlunde. (02)94 99 04.

Næstfmd.: og leder af social atd.: Carl Nom-mels, Kostenborgvej 23, 2650 Hvidovre. (01)75 00 67.

Medhj. i social atd. og skr.: Erna Watson, Rorholmsgade 12, 1352 Kbh. K. (01) 11 95 41.

Kass.: Anders Mogensen, Valbygårdsvej 75, 2500 Valby. (01)17 59 12.

Leder af arkiv: Olaf Jørgensen, Jens Juulsgade 52, 2100 Kbh. O. (01)ØBro 4334.

HAR DIN KAMMERAT HUSKET

at tegne abonnement på Pigtraad-Gestapofangen?

Giro 9 31 54 54, Bengtassevej 6, 2900 Hellerup. Husk at skrive navn og adresse som afsender.